

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Adéla Skalská

Brexit a skotská otázka
Brexit and the Scottish Question

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Zapletalová, Ph.D.

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma *Brexit a skotská otázka* vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího práce a na základě uvedených zdrojů a literatury.

V Olomouci dne 9. 12. 2022

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí práce, Mgr. Markétě Zapletalové, Ph.D. za odborné vedení, pomoc a cenné rady, které mi poskytla během vypracování bakalářské práce.

Obsah

ÚVOD.....	5
1 SKOTSKÁ OTÁZKA V KONTEXTU BREXITU	8
1.1 VZTAH EU A SKOTSKA OD DRUHÉ POLOVINY 20. STOLETÍ	9
1.2 TROJDIMENZIONÁLNÍ POJETÍ SKOTSKÉ OTÁZKY	10
1.2.1 <i>Identitárně-národní dimenze</i>	10
1.2.2 <i>Politická dimenze</i>	14
1.2.3 <i>Ekonomická dimenze</i>	17
2 PRŮBĚH BREXITOVÝCH JEDNÁNÍ A (NE)ÚČAST SKOTSKA	21
2.1 POLITICKO-INSTITUCIONÁLNÍ DIMENZE	24
2.2 EKONOMICKO-OBCHODNÍ DIMENZE	27
2.3 SKOTSKO A EVROPA REGIONŮ	30
3 DOPADY BREXITU A POSUN VE SKOTSKÉ OTÁZCE	32
3.1 IDENTITÁRNĚ-NÁRODNÍ DIMENZE.....	32
3.2 POLITICKO-INSTITUCIONÁLNÍ DIMENZE	35
3.3 EKONOMICKÁ DIMENZE	38
ZÁVĚR	43
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	46
SEZNAM GRAFŮ A OBRÁZKŮ	55
ABSTRAKT	56
ABSTRACT.....	57

Úvod

Jedním z nezamýšlených důsledků hlasování o Brexitu, které proběhlo 23. 6. 2016, bylo znovuotevření otázky územní celistvosti Spojeného království. Většina pozornosti se přirozeně soustředila na Severní Irsko, vzhledem k historickému kontextu a výzvě, kterou by tvrdá hranice představovala pro mírový proces. Méně pozornosti bylo věnováno situaci ve Skotsku, přestože hlasovalo důrazně proti vystoupení z EU: 62 % skotských voličů hlasovalo pro setrvání, zatímco pouze 38 % hlasovalo pro odchod – což je vyšší počet zbývajících hlasů než v Severním Irsku (Zuleeg, 2019, s. 1).

Nyní po více než třech stoletích se zdá, že se Spojené království blíží k rozpadu. Skotská touha odpojit se od Velké Británie se těší podpoře téměř poloviny své populace, a i přes neúspěch referenda o nezávislost z roku 2014 a překážky, které přinesl Brexit, myšlenka na nezávislost nezmizela. V cestě vyhlášení dalšího referenda stojí nejen dozvuky pandemické krize, ale i sám premiér Boris Johnson, který se několikrát veřejně vyjádřil k otázce skotské nezávislosti. Jedním z možných důvodů, proč je jeho postoj v této záležitosti negativní, je obava, že může být pamatován jako premiér, který přišel o Skotsko a způsobil tak rozpad Spojeného království (Goradia, 2021).

Téma *Brexit a skotská otázka* jsem si zvolila z důvodu jeho aktuálnosti na scéně britské a evropské politiky. Předmětem práce je tedy tzv. skotská otázka a posuny v jejím významu a řešení v souvislosti s odchodem Velké Británie z EU. Práce si klade za cíl analyzovat „znovuotevření“ otázky Skotska v kontextu Brexitu, kdy problematika bude zkoumána ve třech hlavních dimenzích: 1. identitárně-národní; 2. politické; 3. ekonomické. Dalším cílem je systematizace popisu událostí a faktorů, které se objevily v druhé polovině 20. století a umožnily Skotsku být v pozici národa, který má vše až na státní příslušnost. Na základě výše zmíněného cíle byly stanoveny tyto výzkumné otázky: 1) *Jaký význam má Brexit v kontextu tzv. skotské otázky?* 2) *Jak se tzv. skotská otázka projevila v rámci brexitových jednání?* 3) *Jaké zásadní posuny můžeme identifikovat v rámci tzv. skotské otázky?*

Tato bakalářská práce spadá z metodologického hlediska do kvalitativního výzkumu, přesněji se jedná o jedinečnou případovou studii, která má za úkol analyzovat a popsat jeden jedinečný případ, který byl zvolen pro zkoumání (Beneš & Císař, 2019, s. 54). John Gerring (2007, s. 95; 101) definuje případovou studii jako „intenzivní studium jednoho případu za účelem pochopení větší třídy případů“. Dále upozorňuje, že jedna případová studie je stále jediným příkladem většího jevu. Mezi nejvíce využívané

metody případové studie řadí popis a analýzu daného případu nebo případů. I přes veškeré výhody, které tento druh výzkumu nabízí, se zde vyskytují jistá omezení. Samotný objem dat nemusí být vždy jednoduché zorganizovat a analýzy dat společně s integračními strategiemi je pokaždé třeba pečlivě promyslet, nemluvě o náchylnosti odklonit se od zaměření výzkumu (Heale & Twycross, 2018, s. 7).

Práce je členěna na tři chronologicky rozdělené kapitoly, přičemž každá z nich se dále dělí na nejméně tři podkapitoly, které nás seznamují s tematikou Brexitu a skotské otázky. První kapitola se zabývá původem a významem skotské otázky ve 21. století, a také i s jejím vývojem. V první podkapitole se věnuji vztahu Evropské unie (EU) a Skotska v období před Brexitem, přesněji od druhé poloviny 20. století do referenda o nezávislosti v roce 2014. Zde se zaměřuji na zlomový okamžik, kdy Skotové opouští ve většině svůj euroskeptický přístup vůči EU, a na okolnosti, jež je k tomu vedly. Druhá podkapitola je rozdělena na další tři podkapitoly, které reprezentují tři dimenze (vyjmenované výše), jež mi slouží jako nástroj k zasazení skotské otázky do kontextu Brexitu. Identitárně-národní dimenze se zaměřuje na termíny, které jsou důležité pro pochopení skotské otázky, jako např.: secese, národ, nacionalismus a národní identita. V politické dimenzi se soustředím na proces devoluce ve Skotsku od 90. let do vyhlášení referenda o nezávislosti v roce 2014, a také na roli Skotské národní strany (SNP) v celém tomto decentralizačním procesu. Ekonomická dimenze se věnuje vztahu ekonomie, secese a jejich roli v případě Skotska. Dále je zde rozebírán faktor ropy z 60. let a úspěšnost Skotska na mezinárodní obchodní scéně.

Druhá kapitola se zabývá procesem Brexitu a rolí Skotska během jednání. Popisují zde přístup skotské vlády k jednáním o vystoupení z EU a jejich snahu přijít s alternativním řešením, které by jim umožnilo setrvat v EU. V první podkapitole jsou zmíněné dopady odchodu z EU pro Skotsko v případě repatriace pravomocí. Ve druhé podkapitole se věnuji Dohodě o obchodu a spolupráci i Zákonu o vnitřním trhu Spojeného království, který byl zdrojem velkého napětí mezi centrální vládou a decentralizovanými vládami. Třetí podkapitola se soustředí na Skotsko a EU v rámci zahraniční politiky, a jak mohlo přispět k formulaci evropské politiky.

Třetí a poslední kapitola se věnuje analýze identitárně-národní, politické a ekonomické dimenze. Zaměřila jsem se zde i na doposud známé dopady Brexitu, které budou hrát důležitou roli v dalším vývoji Skotska a skotské otázky. V první podkapitole zkoumám vliv Brexitu na národní identitu obyvatel Skotska. Ve druhé podkapitole věnuji

pozornost názorům veřejného mínění, a jaký mají postoj v otázce skotské nezávislosti. V poslední dimenzi analyzuji ekonomické dopady Brexitu na skotskou ekonomiku.

Stav akademického výzkumu Brexitu a skotské otázky můžeme celkově hodnotit jako dostatečný. Na začátku mého bádání chyběla literatura, která by byla soustředěna pouze na Skotsko. V té době bylo mnoho publikací soustředěno na Brexit a Spojené království jako celek. To se v průběhu několika měsíců změnilo a bylo k dispozici mnoho článků, které se soustředily, jaký vliv bude mít vystoupení z EU na Skotsko. Sehnat pramen, který se týkal záležitostí jako devoluce nebo národní identita ve Velké Británii nebylo obtížné. Výtku bych měla k faktu, že mnoho knih se ve velké části věnovalo hypotézám, co by se stalo kdyby... a nebyly tím pádem velkým přínosem pro můj výzkum. Určitý problém představovala i skutečnost, že velká část literatury nebyla v určitých otázkách objektivní, a tím pádem zbytečně útočila na jednu, či druhou stranu. Téma Brexitu je však stále aktuální a stále vychází mnoho článků i knih, které zkoumají dopady Brexitu na Spojené království.

V bakalářské práci je využita převážně literatura a zdroje zahraničních autorů, jelikož téma skotské otázky není mezi českými akademiky rozebírané do takové míry jako v cizině. Základní prameny pro práci tvoří publikace od Michaela Keatinga (*The Oxford Handbook of Scottish Politics*) a Jamese Mitchella (*The Scottish Question*). I když je publikace od pana Mitchella z roku 2014 a věnovala se spíše referendu o nezávislosti toho roku, poskytla mi i tak základní informace, na které jsem mohla navázat. Dalším přínosným zdrojem byla knižní série od Federica Fabbriniho *The Law & Politics of Brexit*, která se zabývala Brexitem po celý jeho průběh, zkoumala jeho proces a rané dopady. Dále jsem používala převážně internetové zdroje jako např. oficiální stránky vlád Skotska a Velké Británie, politické zpravodajství BBC nebo také policy papery skotského think-tanku, který vznikl právě pro tuto příležitost. Jak jsem zmiňovala výše, tak např. oficiální stránky skotské vlády byly zrovna jedním ze zdrojů, který nebyl příliš objektivní. V otázce vysvětlení terminologie jsem čerpala z vícero zdrojů známých teoretiků. Patří sem např.: Přemysl Rosůlek (*Politický secesionismus & Etické teorie: Allen Buchanan a jeho kritici*), Tom Nairn, Anthony D. Smith, Ben Jackson (*The Political Thought of Scottish Nationalism*) a Atsuko Ichijo (*Scottish Nationalism and the Idea of Europe: Concepts of Europe and the Nation*). Při provádění analýzy mi byla velkým přínosem stránka *What Scotland Thinks?*, která se věnuje šetření veřejného mínění ve Spojeném království.

1 Skotská otázka v kontextu Brexitu

James Mitchell (2014) popsal ve svém díle skotskou otázku¹ jako sérii vzájemně provázaných otázek a problémů, které se neustále mění vyvíjejí a jsou ovlivněny mnoha různými faktory (např. Brexit). Do široké škály těchto otázek a problémů zahrnuje národní identitu, politicko-institucionální roli Skotska v rámci Spojeného království, skotské politické strany a veřejnou politiku. Je důležité vzít v potaz skutečnost, že skotská otázka 20. století má jiný význam a cíl, než v 21. století. Jeden z výraznějších rozdílů můžeme zaznamenat v jejím vnímání ve světě i v rámci Spojeného království. V minulosti nepřitahovala pozornost veřejnosti, médií či politiků, byla to pouze záležitost Skotů, což v současné době již není pravdivé. Mezi hlavní události, které ovlivnily vývoj skotské otázky, můžeme řadit vstup Spojeného království do EU, proces devoluce a větší popularitu Skotské národní strany (SNP) (Mitchell, 2014, s. 3-4). Skotská otázka také odkazuje na zdánlivě neřešitelný a složitý problém neexistující skotské státnosti². Skotsko je typickým příkladem národa bez státnosti, který si uplatňuje nárok na samosprávu a vyšší úroveň pravomocí potřebných ke správě svých ‚vlastních záležitostí‘ (McCrone, 2001, s. 1; Moreno, 2006, s. 9).

Významný milník v této záležitosti představovalo referendum o nezávislosti z roku 2014, které mohlo být částečným řešením skotské otázky. Toto hlasování však nevedlo k vytvoření nového státu a secesi, jak někteří Skotové doufali. I když výsledek nepřinesl změnu, kterou Skotové předpokládali, tak ho plně respektovali. První ministryně Nicola Sturgeonová v reakci na hlasování o vystoupení z Evropské unie (EU) prohlásila: „[...] skotský parlament by měl mít právo uspořádat další referendum (...) pokud dojde k významné a materiální změně v okolnostech, které panovaly v roce 2014, jako je vyřazení Skotska z EU proti naší vůli“ (BBC, 2016).

V této kapitole se zaměřím na Skotsko v období před Brexitem a jeho vztah k Evropské unii (EU). Pokusím se zodpovědět otázku: Jaký význam má Brexit v kontextu tzv. skotské otázky? Dále se zde pokusím ve stručnosti vymezit vývoj skotské otázky v rámci třech dimenzí: identitárně-národní, politické a ekonomické.

¹ Původ tohoto termínu je spojen s turbulentní dobou 19. století, kdy vznikla tendence označit složité a téměř neřešitelné problémy jako ‚otázky‘. Mezi jejich charakteristické rysy patří: nestálost, neexistující jednoduché řešení a zdlouhavost (Mitchell, 2014, s. 3).

² David McCrone (2001, s. 1) je však zároveň i toho názoru, že Skotsko již není zcela bez státní suverenity. Tento názor obhájí skutečností, že došlo k znovuzaložení skotského parlamentu, i když s devolvovanými pravomocemi.

1.1 Vztah EU a Skotska od druhé poloviny 20. století

Ještě před tím, než se Skotsko stalo součástí britské unie v roce 1707, mělo jako nezávislý národ silné vazby s Evropou. Ve chvíli, kdy Spojené království vstoupilo v roce 1973 do Evropského hospodářského společenství (EHS) však Skotové nebyli nadšení (The Scottish Government, 2021a, s. 7-8). Skotsko nebylo ze začátku silně proevropské, jeho názor na tehdy ještě Evropské společenství (ES) se ničím neodlišoval od názoru Anglie³. V referendu z roku 1975 o setrvání Spojeného království v EU hlasovalo Skotsko pro setrvání, avšak tento postoj zaujala menší většina než v Anglii. Skotská národní strana (SNP), skotští labouristé⁴ a většina odborového hnutí měly jiný názor na referendum než veřejnost, chtěly, aby Spojené království opustilo ES (Keating, 2018, s. 41). To se však změnilo v 80. letech 20. století, v době vlády premiérky Margaret Thatcherové a během předsednictví Jacquese Delorse v Evropské komisi (EK).

Neoliberální politika a reformy vůdkyně konzervativní strany a premiérky Margaret Thatcherové (thatcherismus) způsobily změnu ve vnímání ES. Margaret Thatcherová se ujala úřadu v době celosvětové inflace a recese, kterou zhoršily vysoké ceny ropy v důsledku islámské revoluce v Íránu. Odmítala představu, že by inflaci zastavila kontrolou cen nebo mezd, a ani se nesnažila obnovit plnou zaměstnanost poskytováním dotací strádajícím odvětvím. Domnívala se, že pokud stát bude schopný správným způsobem spravovat své finance, tak trh provede nezbytné úpravy cen, mezd a nezaměstnanosti. Její situaci napomohlo i objevení ropných zdrojů v Severním moři – nemusela se tolik obávat o platební bilanci. Ropa stabilizovala libru, což vedlo ke snížení inflace, jelikož zlevnila dovoz. Toto však poškozovalo průmysl, snížená inflace na druhou stranu zdražila export (Reitan, 2013, s. 29-30). 80. léta tvrdě zasáhla skotský průmyslový sektor a tato doba je obecně spojována s častými bankroty firem těžkého průmyslu, masivní nezaměstnaností a sociálními problémy. Velký podíl na této krizi měl, jak je již zmíněno, dopad restriktivní měnové politiky premiérky Thatcherové v prvních letech její vlády (Czapiewski, 2016, s. 90-92). Do této situace přichází předseda EK Jacques Delors se svým projevem k britskému Kongresu odborových svazů v roce 1988, kde se mu povedlo přesvědčit labouristy o přednosti sociální Evropy (Foley, 2022, s. 447; Keating, 2018, s. 41). Ve svém projevu slíbil, že ES se stane silou, která bude po vládách požadovat, aby do svých zákonů začlenili legislativu podporující zaměstnance. O dva

³ 41,6 % Skotů bylo proti vstupu do ES, což je mnohem více v porovnání se zbytkem Spojeného království - 32,8 % (Foley, 2022, s. 446).

⁴ V té době byla dominantní stranou ve Skotsku.

týdny později reagovala premiérka Thatcherová na tuto událost svým projevem v Bruggách, kde napadala Delorovi pokusy „zavést kolektivismus a korporativismus” a „soustředit moc do středu evropského konglomerátu”. Tento vývoj měl důležitý význam pro domácí politiku Spojeného království, kdy na počátku 80. let byla většina labouristické strany proti britskému členství v ES, zatímco konzervativní strana upřednostňovala vstup a setrvání v ES (Black, 2012; Cliffe, 2021).

Podobný scénář se uplatnil i v případě SNP, kdy tato strana byla stejně jako labouristé proti vstupu do ES, a stejně tak byla zastáncem postoje odejít z ES v referendu z roku 1975. Náзор SNP se mění po vstupu Jima Sillarse, bývalého člena skotské labouristické strany, do této strany, jelikož zastával stanovisko, že pokud by Spojené království mělo setrvat v ES, tak Skotsko bude potřebovat dostatečnou samosprávu, aby se mohlo reprezentovat. Jinými slovy požadoval nezávislost, která se od voleb v roce 1992 stala hlavní politikou SNP. Náзор na EU a postoj k ní neprošel vývojem pouze na politické scéně. Veřejné mínění Skotů se od 80. let posunulo od euroskeptiků k nejméně euroskeptickému národu ve Spojeném království. Napomohlo tomu, jak získání velkého množství výhod evropského regionálního financování během 80. a 90. let, tak jak již bylo zmíněno, změna postoje jejich politických stran (Keating, 2017, s. 103-104).

1.2 Trojdimenzionální pojetí skotské otázky

1.2.1 Identitárně-národní dimenze

Právo na secesi neboli na „formální akt vystoupení z aliance, federace nebo politické a náboženské organizace“ (Ward, 2017, s. 876) je jedním z nejpoužívanějších argumentů národů, které usilují o získání samostatnosti. V akademické sféře neexistuje shoda ohledně oficiální definice secese, což nevyhnutelně vede k mnoha nedorozuměním. Přemysl Rosůlek (2014, s. 11-19) ji definuje jako: „[...] odtržení od jakékoliv politické či náboženské organizace.“ Politickou secesí rozumí odtržení skupiny obyvatel a části území od existujícího státu nebo i proces oddělení se od entity, což umožní skupině (národu) vytvořit nový stát. S touto teorií souvisejí především otázky, zda mají národy nebo skupiny morální právo na secesi a za jakých podmínek může secese proběhnout.

Další termíny, které jsou spjaté s výše zmíněnou secesí, jako je národ, nacionalismus a národní identita, spolu úzce souvisí a navzájem se doplňují. Keating (2020, s. 20-21) definuje národ jako kulturní a politickou entitu, která však nemusí být

nutně státem. Tím naráží na fakt, že ne každý národ si může dovolit vytvořit nový stát. J. M. M. Reid pronesl, že Skotsko je typickým úkazem národa bez státu a představuje unikátní útvar, který je do jisté míry národem, ale v žádném případě není státem. Tom Devine je toho názoru, že stačí, když lidé o sobě jako o národu smýšlejí, tím pádem vyvrací nutnost existence společného jazyka nebo etnické příslušnosti. Národ založený na kolektivní identitě zakořeněné v minulosti, a který je posílený tradičními symboly, spojuje lidi s určitým územím a zároveň je odlišuje od ostatních (Ariely, 2012, s. 462). Richard Finlay (2022, s. 3) ve své knize o skotském nacionalismu upozorňuje na fakt, že Skotsko je jedním z nejstarších národů⁵ (ne-li nejstarším) v Evropě a nezávislost by tím pádem vrátila Skotsko na jeho právoplatné místo.

Podoba nacionalismu ve Skotsku se stejně jako politická identita v průběhu století měnila. Ještě na počátku minulého století se politici odkazovali na významné dějinné události jejich národa, jako např. bitvy o nezávislost, zákony o unii a další historické milníky, jež se i dnes používají při debatách o skotské identitě. Současná struktura nacionalismu, který začal pomalu získávat tvar ve druhé polovině 20. století, je tedy poměrně mladá a v porovnání s ostatními formami nacionalismu je poněkud netypická, hlavně ve svém argumentu, proč usiluje o získání nezávislosti. Nezávislost pro Skoty představovala logický krok při prosazení politické agendy levice v neoliberálním období. Rostoucí opozice vůči konzervativní straně ve Skotsku byla skotskými nacionalisty interpretována jako výraz hluboké politické divergence, kterou lze vyřešit jediným způsobem, a to vytvořením nového skotského státu⁶ (Jackson, 2014, s. 50).

Skotský nacionalismus může být tedy ve své podstatě považován za jedinečný, jelikož se také vymyká existujícím teoretickým modelům nacionalismu. Za to může skutečnost, že obsahuje prvky jak primordiálního, tak ekonomického nacionalismu⁷. Dle Miliona J. Esmana (1977, s. 378) je ke zvýšení požadavků nacionalistických cílů potřeba jak ekonomických křivd, tak i narůstajícího očekávání s nadějí na zlepšení stávající situace. Ve chvíli, kdy se tyto dva faktory spojí, tak vytváří šanci a prostor pro

⁵ Toto je také jedno z hlavních tvrzení SNP, která ještě navíc uvádí, že Skotové byli jedni z prvních, kteří získali „jasně definovanou“ národní identitu střeženou stabilními hranicemi. Z toho tedy vyplývá, že SNP obhájí názor, že skotský národ vznikl ve středověku, což jim z jejich pohledu poskytuje větší legitimitu pro získání nezávislosti (Ichijo, 2004, s. 22-23).

⁶ Téma skotské suverenity se objevilo i před nástupem premiérky Margaret Thatcherové, a to v kontextu uzavření skotského průmyslu a nalezení ropy v Severním moři (Foley, 2022, s. 445).

⁷ Ekonomické teorie nacionalismu zdůrazňují vliv nerovnoměrného ekonomického rozvoje, modernizace a relativního strádání.

nacionalistické strany⁸, které mohou přijít s důvěryhodným návrhem, jež nabízí alternativu k existujícímu politickému uspořádání. Přesně tato situace nastala ve Skotsku, kdy SNP začala po nalezení zásob ropy v Severním moři dosahovat volebních zisků.

Klíčové tvrzení dvou akademiků z přelomu 60. a 70. let vytvořilo základy potřebné pro pochopení skotské nacionalistické rétoriky 21. století. Tento výrok začal být později znám také jako tzv. Anderson-Nairnova teze⁹. Skotsko je zde označeno za unikátní národ, který prošel neobvyklým vývojem jako ‚vedlejší stát‘. Upozorňují na skutečnost, že Skotsko mohlo profitovat ze svého členství v britské unii, a zároveň zaujalo i pozici mladšího partnera v impériu, přičemž jeho sociální instituce a kultura zůstaly téměř nedotčeny (Jackson, 2014, s. 51).

60. léta byla významným obdobím pro skotský nacionalismus i díky SNP, která začala získávat stále větší volební podporu. Tento vzestup SNP byl pro akademiky překvapením, jelikož v té době a v průmyslové společnosti byl takovýto jev naprosto neočekávaný¹⁰. Jak zdůrazňuje Atsuko Ichijo (2004), panovala všeobecná shoda, že nárůst skotského nacionalismu nebyl iracionálním jevem společnosti, nýbrž reakcí na sociální změny, které se odehrály především v poválečné éře. Ve spojitosti se skotským nacionalismem se často objevuje pojem politický nacionalismus, který pomáhá vysvětlit, proč se tento fenomén stal tak významnou silou ve skotské společnosti na konci 20. století. Politický nacionalismus primárně usiluje o autonomní státní instituce a jeho hlavním cílem je zisk nezávislosti. Dále má také tendenci pohlížet na minulost z hlediska nejnovějšího politického vývoje, který představuje neodvratitelný a nevyhnutelný proces (např. vznik parlamentu) (Ichijo, 2004, s. 43-44; Mitchell, 2014, s. 2).

Dalším typickým rysem skotského nacionalismu je dvojí identita Skotů. Skotsko a další země Spojeného království si vyvinuly národní identitu, která se staví proti identitě britské. Po institucionálním procesu připojení k Anglii si Skotsko ponechalo řadu důležitých institucí včetně právních a vzdělávacích systémů, církve a systému místní

⁸ V demokratických státech může nacionalistická politika vyžadovat generace politického úsilí, aby vytvořila menšinovou národní identitu a přesvědčila dostatek příslušníků menšinového národa, že jejich osud leží mimo jejich historický mnohonárodní stát. Secesionistická politika bude svou podstatou velmi podobná jiným dlouhodobým politickým projektům, jako je budování základny pro politickou stranu.

⁹ Tato dvojice akademiků ve svém díle dále rozebírá, v čem spočívá výjimečnost britské historie. Došli k závěru, že tato jedinečnost vychází z posedlosti industrializovat jako první a z faktu, že ve srovnání s ostatními národy se Spojené království nikdy nemuselo potýkat s buržoazní revolucí, a tím pádem si aristokracie udržela své čelní postavení a vytvořila partnerství se střední vrstvou. Tento krok znemožnil pracující třídě získat jakýkoliv vliv na politické scéně (Jackson, 2014, s. 50-51).

¹⁰ Nacionalismus začal být považován za charakteristický rys rozvojového světa Asie a Afriky, nikoli vyspělého Západu (Ichijo, 2004, s. 43).

správy. Zachování těchto institucí podpořilo udržení si samostatné skotské občanské a kulturní identity (Glen, 2015, s. 7).

Tom Nairn (1997, s. 183) přistupuje k současnému pojetí ‚identity‘ jako k něčemu novému, záhadnému a politicky významnému. Poukazuje na skutečnost, že národy vždy měly identitu, ale v dnešní době je to považováno za nutnost, a ještě k tomu musí odpovídat určitým standardům, jako je ochrana identity před zneuctěním, její hrdé prosazování a uznání identity ostatními. W. J. M. Mackenzie (1978, s. 109) se ve svém díle zabývá politickou identitou, o které prohlašuje: „[...] je především diskuzí o podmínkách, za kterých je možné realizovat ‚společný účel‘. Anthony D. Smith (1991, s. 14) nastínil koncept národní identity jako komplexní a vysoce abstraktní. Je toho názoru, že rozmanitost kulturních identit se odráží v mnoha dimenzích¹¹ našich koncepcí národnosti. Národní identitu poté označuje za vícerozměrný koncept, který se skládá z analyticky oddělitelných složek (etnické, právní, teritoriální), které spojuje nacionalistická ideologie.

Spojené království, stejně jako mnoho jiných národů, bylo vždy národem tvořeným složitou mozaikou identit. Hlavním faktorem při utváření mnoha identit Spojeného království je role Londýna jako globálního města, které se občas může cítit značně vzdálené od jednotlivých národů a regionů Spojeného království (Brotman, 2020). Skotská identita byla v době rozkvětu impéria potlačována. S poklesem britské moci po 2. světové válce a opožděným rozhodnutím vstoupit do EU se změnily i preference v národních identitách. Průzkumy ukazují, že vláda Margaret Thatcherové a vzestup SNP měly veliký podíl na rozhodnutí obyvatel pro přijetí skotské identity jako své hlavní a často i jediné identity. Britská identita je nevyhnutelně spjata se všemi identitami ostatních regionů a smysl pro ‚britskost‘, který byl s říší protkán, byl zpochybněn pouze jejím rozpadem (Cameron, 2022).

David Cameron ve svém projevu o Evropě z roku 2013 zdůraznil ‚britskost‘ takto: „Máme charakter ostrovního národa, který je nezávislý, přímý a vášnivý v obraně naší suverenity. Tuto britskou citlivost nemůžeme změnit o nic víc, než dokážeme vysát kanál La Manche.“ Zde bylo jeho záměrem zdůraznit soudržnost v rozmanitosti konkurenčních identit v rámci Spojeného království. Britské společné politické instituce jsou ústředním

¹¹ Na základě určitých dimenzí můžeme národ definovat jako lidskou populaci sdílející historické území, společné vzpomínky a mýty o původu, masovou standardizovanou veřejnou kulturu, společnou ekonomiku a územní mobilitu a společná zákonná práva a povinnosti pro všechny členy kolektivu (Smith, 1991, s. 14).

bodem společné identity britského lidu¹², pokud někdo zaútočí na tyto instituce, tak útočí na společnou identitu a kvality, které s ní přicházejí (Akbaba, 2020, s. 2961-2962).

Výzkumy týkající se Brexitu prokázaly, že na rozhodnutí voličů, zda odejít nebo zůstat v EU, měly vliv národní identity a jejich skupinové zájmy vůči EU. Lidé s čistě britskou identitou (nebo v kombinaci s velšskou, skotskou a irskou identitou) představují podstatnou část populace a lze je považovat za hlas „britského lidu.“ Jejich hlasy byly v referendu o vystoupení z EU rovnoměrně rozděleny mezi strany Leave a Remain. Naopak relativně malé menšiny, které se nehlásí k „britství“ a přiklání se k jediné identitě (irská, velšská, skotská, evropská), tak více inklinovaly k volbě Remain (Heath & Richards, 2019).

1.2.2 Politická dimenze

Spojené království není jednotným národním státem, je to federální a multinárodní stát složený ze čtyř národů: Anglie, Walesu, Skotska a Severního Irska. Každý z těchto národů má vlastní decentralizovanou vládu a decentralizovaný parlament, jediným zdrojem suverenity je však Westminster¹³. Scotland Act 2016¹⁴ obsahuje pasáž, ve které je uvedeno, že parlamentní suverenita neospravedlňuje zrušení skotské vlády ani parlamentu. Skotská vláda uvádí, že jediný, kdo o tomto kroku může rozhodnout¹⁵ je skotský lid. Dále udává, že ústavní postavení Skotů v rámci Spojeného království nebylo nikdy vážně zpochybňováno, jak vláda, tak širší politická komunita akceptují fakt, že Skotové mají právo¹⁶ určovat vývoj pozice Skotska ve Spojeném království. Suverenita tedy spočívá na lidu s tím, že právo vládnout je podmíněno souhlasem lidu. V otázkách ústavní budoucnosti Skotska¹⁷ byli voliči pouze lidé žijící ve Skotsku a Spojené království nemělo v této záležitosti žádnou roli. Skotská vláda je toho názoru, že Skotové mají ve svých rukou budoucnost Skotska a jejich právo na tuto skutečnost

¹² Britové vkládají důvěru ve své instituce, tím pádem krize institucí představuje krizi britství. Tato situace poté vede k nejednotným postojům k evropské integraci a totéž můžeme aplikovat v případě Brexitu (Akbaba, 2020, s. 2962).

¹³ Ústava Spojeného království je založena na myšlence parlamentní suverenity (The Scottish Government, 2019, s. 5).

¹⁴ Scotland Acts tvoří soubor zákonů parlamentu Spojeného království, které se týkají tvoření a přenesení pravomocí na skotský parlament (The Scottish Parliament). Scotland Act 2016 mění Scotland Act 1998 a obsahuje ustanovení o funkcích skotských ministrů a přináší další pravomoci do skotského parlamentu, např. omezené pravomoci v oblasti daní, sociálního zabezpečení, voleb ve Skotsku a některých zaměstnaneckých služeb (SNP, 2015a; SNP, 2015b).

¹⁵ Zde dochází ke sporu v oblasti výkladu. Vláda Spojeného království se pokusila o prosazení zákona, který by uznal parlamentní suverenitu za trvalou právní zásadu v právních systémech Spojeného království.

¹⁶ The Claim of Right (1989) začíná uznáním suverénního práva skotského lidu určovat formu vlády, která nejlépe odpovídá jejich potřebám.

¹⁷ Referenda v letech 1979, 1997, 2014. Prostřednictvím těchto referend nabyly decentralizované vlády a parlamenty svou demokratickou legitimitu, a byly si ji schopni zachovat jen díky pravidelným volbám.

musí být respektováno, jak nyní, tak i v budoucnu (The Scottish Government, 2019, s. 4 - 8).

Skotská forma vlády je stejně jako skotský nacionalismus zvláštním případem, alespoň v evropském měřítku. Spojené království je konstituční monarchií, jehož suverenita náleží parlamentu, tedy Westminsteru. Skotsko a ostatní regiony mají vlastní vládu s devolvovanými pravomocemi, což z nich činí do určité míry nezávislé oblasti (Ghezzi, 2017, s. 3). Tyto pravomoci nabyly prostřednictvím decentralizačního procesu devoluce, který započal v 90. letech. Decentralizace má tři základní dimenze, které postupně získávají na síle. První dimenze (dekoncentrace) odkazuje na přesun odpovědnosti na místní správce, kteří jsou však pod dozorem federální vlády. Druhou dimenzí je delegování pravomocí, které zahrnují přenesení rozhodování a správu na poloautonomní organizace. Poslední a zároveň nejsilnější dimenzí je devoluce, která představuje přenesení určité pravomoci pro rozhodování, finance a řízení (Wagana, Iravo & Nzulwa, 2015, s. 458)

Devoluce je obecně velmi složitý a heterogenní proces, který nemá jednotnou podobu¹⁸. I přesto jmenoval John D. Donahue charakteristické faktory pro tento proces, jsou jimi: legitimita, decentralizace zdrojů a decentralizace autority. Zdůrazňuje, že jakákoli forma decentralizace implikuje určitý stupeň vnitrostátní legitimacy a určitou formu decentralizace autority a zdrojů. Současný světový trend v oblasti devoluce je založen na větší přesun pravomocí a zdrojů z centra do regionu nebo státu. Ve většině případů má regionální legitimita historické, jazykové, náboženské nebo kulturní kořeny. Právě tyto regiony a státy¹⁹, které mají vlastní etnickou, historickou, kulturní nebo jazykovou identitu, používají tento fakt jako argument pro své požadavky na získání větší autonomie (Gill, & Rodríguez-Pose, 2003, s. 334; 338).

Oficiální definice britské devoluce podle parlamentu Spojeného království je: „[...] decentralizace vládní moci, kdy příkladem devoluce může být přenesení pravomocí²⁰ na skotský parlament, Národní shromáždění Walesu, Shromáždění Severního Irska, místní orgány a do Londýna“ (UK Parliament). Spojené království je v mnoha ohledech vysoce centralizovaný politický systém s mocí formálně soustředěnou

¹⁸ V Německu a Španělsku dochází k vysoké úrovni decentralizace, ale naopak ve Francii a Mexiku je její proces poněkud omezenější (Gill, & Rodríguez-Pose, 2003, s. 338).

¹⁹ To je případ Katalánska, Baskicka, Skotska, Bretaně, Korsiky, Chiapas, Tibetu a Sin-t'iangy (Gill, & Rodríguez-Pose, 2003, s. 338).

²⁰ Decentralizace se může týkat ustavení zákonodárných shromáždění nebo parlamentů a vlád nebo výkonných orgánů v rámci regionů Spojeného království (The Constitution Society).

do silného a suverénního parlamentu. Jak podotýká Charlie Jeffery a Daniel Wincott (2006, s. 3), tato centralizovaná moc nebyla nikdy efektivně využita k vytvoření územně jednotného státu. Ve skutečnosti devoluce pouze demokratizovala charakteristická administrativní uspořádání v regionech Spojeného království. Simon Bulmer a Martin Bruch (2002, s. 131-133) se staví k britské devoluci opatrně²¹. Na jednu stranu uznává, že přenesení pravomocí do institucionálních struktur je významný krok, ale patří k tomu velká řada nejistot²². Navíc decentralizace otevírá proces, zavádí nové arény a nové body napětí a konfliktu, které mohou vyvolat další napětí a další výrazné změny. Decentralizace pravomocí je na jedné straně procesem otevírání prostoru příležitostí na nižší než celostátní úrovni. Na druhé straně tento prostor zůstává stále pod poměrně přísnou kontrolou vlády Spojeného království. Devoluce nicméně přibližuje Spojené království k modelu víceúrovňové správy.

Od 70. let proběhlo mnoho průzkumů, které zkoumaly ústavní preference Skotů. Převážná většina dotazovaných byla nakloněna jakékoliv formě samosprávy, přičemž nejvíce podporovali možnost decentralizace pravomocí z Londýna. Druhou nejžádanější možností pak byl silnější skotský parlament (Keating & McCrone, 2021, s. 14). Proces devoluce²³ začal koncem 90. let, kdy nastupující labouristická vláda slíbila Skotsku a Walesu referendum o převedení pravomocí. Každý národ však získal odlišné dohody a pravomoci. Na jedné straně máme Anglii, ve které devoluce byla a je velmi omezená, a na druhé straně máme Skotsko, které získalo mnohem více pravomocí, než kterýkoliv jiný region (The Constitution Society). V roce 1999 dochází k oficiálnímu otevření skotského parlamentu a následně se konají i první parlamentní volby. V těchto volbách zvítězili labouristé, kteří získali 56 mandátů, poté následovalo SNP s 21 mandáty. Od znovuzaložení skotského parlamentu nebyla skotská labouristická strana schopna poskytnout vizi Skotska, která by se nějak významně lišila od jejich vize o Británii. Labouristé bývali velmi schopní v začleňování britských ambicí do politických příležitostí Skotska a vystupovali jako autenticky skotská politická síla, ale nedokázali se přizpůsobit devoluci. Vstup do nového tisíciletí navíc přinesl změnu názorů Skotů na

²¹ V době, kdy psal tuto knihu byl proces devoluce na začátku. Nepopíral, že změny způsobené přenesením pravomocí nejsou významné, ale byl skeptický zda, jak a kdy budou využity příležitosti vytvořené touto institucionální změnou (Bulmer & Bruch, 2002, s. 131).

²² Změny ve stranické kontrole ve Westminsteru, Edinburghu a Cardiffu, vznik nových politických problémů a nepředvídatelné události (Bulmer & Bruch, 2002, s. 131).

²³ V průběhu 20. století podporovaly všechny hlavní politické strany znovuzřízení skotského shromáždění nebo parlamentu. V návaznosti na slib v manifestu labouristické strany došlo k vyhlášení referenda o zřízení skotského parlamentu, pro který občané s nadšením hlasovali, stejně jako pro pravomoci upravující daně (The Scottish Government, 2019, s. 23).

labouristickou stranu, kteří ji začali označovat za příliš „sebevědomou a arogantní“. V roce 1994 se předsedou strany stal Tony Blair, který devoluci povýšil na jednu ze stěžejních politik labouristů. Po všeobecných volbách v roce 2007 došlo k převratné události, SNP vyhrála volby nad labouristickou stranou. SNP vytvořila menšinovou vládu a Skotsko tak získalo svou první nacionalistickou správu v Holyroodu. Od těchto voleb je SNP hlavní stranou skotské politiky, jíž dominuje dodnes. (Strachan, 2021).

V lednu 2012 přichází premiér David Cameron s proslovem, ve kterém oznamuje, že chce Skotům umožnit vyhlásit referendum o nezávislosti, nejlépe v co nejzazší době. Tehdejší skotská vláda v čele s prvním ministrem Alexem Salmondem vedla jednání s Cameronovou vládou, která vyústila podepsáním tzv. Edinburghské dohody (BBC, 2012). V referendu z roku 2014 byla skotská otázka interpretována jako debata o sociální a ekonomické budoucnosti Skotska a jeho ústavním postavení (McCall, 2020). Skotský parlament obdržel pravomoci vyhlásit referendum o nezávislosti, které proběhlo 18. září 2014. Toto hlasování vyústilo v rozhodnutí setrvat ve Spojeném království²⁴. Obyvatelé Skotska byli s výsledky referenda smířeni a jejich požadavky na odtržení se od zbytku Unie utichly až do parlamentních voleb v roce 2015, kdy se premiér Cameron zavázal vyhlásit další referendum, tentokrát o členství Spojeného království v Evropské unii (EU). K danému referendu došlo 24. června 2016, jehož výsledek rozhodl o odchodu z EU, což vyvolalo vlnu nevole ze strany Skotska. Spojené království nemělo za povinnost implementovat výsledky referenda, neboť neexistuje žádné nařízení nebo předpis v ústavě, který by je nutil tak učinit, jako to je v případě Irska, kde jsou referenda závazná. Od vyhlášení Brexitu panuje napětí mezi devolvovanou vládou Skotska, která se dožaduje opětovného vyhlášení referenda o nezávislosti Skotska, a Westminsterem, který jejich žádost zarytě odmítá (Gunson & Hassan, 2020, s. 21-22; Douglas-Scott, 2017, s. 167-168).

1.2.3 Ekonomická dimenze

Tim Sablik (2015) si pokládá otázku, zda se malé země nebo regiony budou mít lépe, pokud získají samostatnost. Konstatuje, že z ekonomického hlediska je jen málokdy lepší, když se stát rozdělí²⁵ na menší části. Ángel Ubide, ale upozorňuje, že velikost může

²⁴ Jedním z hlavních důvodů, proč se rozhodli setrvat v britské unii (Unii), byla obava z komplikací a nepřijemností, které by jim Spojené království mohlo přivodit při snaze stát se členským státem EU.

²⁵ Mezi důvody, proč je lepší jednotný stát uvádí: daně na podporu infrastruktury a další oblasti jsou rozloženy mezi větší populaci, v případě národní obrany může snadněji podporovat větší armádu a rozmanitější trhy. V případě trhů mohou menší státy vyhledávat obchodování s většími zeměmi, aby docílily stejné rozmanitosti.

přinášet i nevýhody. U regionů ve větších zemích je větší pravděpodobnost, že budou vystupovat proti veřejné politice státu. Je to z toho důvodu, že určitá rozhodnutí zaměřená na zlepšení blahobytu země jako celku mohou prospívat některým regionům více než druhým. To vytváří začátek politického odporu. Dále poznamenává, že ve většině případů jsou programy politických regionálních stran postaveny na tom, aby získaly určité zisky z centra. James M. Buchanan a Roger L. Faith podotýkají, že neshody mezi regionem a centrem o ziscích nevedou hned k secesi. Regiony mohou použít hrozbu secese ve svůj prospěch a vyvíjet tlak na centrum k získání dalších výhod (Sablik, 2015, s. 12-14).

Ekonomie a secese jsou vzájemně provázané. Ekonomie poskytuje důležité poznatky o vztazích mezi centrálním státem a územími, která tvoří daný stát. Dále může být užitečným nástrojem při snaze porozumět problémům, kterým pravděpodobně budou čelit odstupující a nástupnické státy poté, co dojde k rozhodnutí o oddělení (Bell, 2014, s. 189). Secese představuje pro regiony kontrolu nad ekonomickými záležitostmi, jako jsou např. daně nebo přírodní zdroje. Paul Collier a Anke Hoeffler dávají do spojitosti vzestup moderního skotského hnutí za secesi a objevení ropy v 60. letech. Ropa měla ve 20. století důležitou roli, jelikož díky ní zažila SNP svůj největší úspěch ve volbách v roce 1974. Svoji úlohu sehrála i v referendu z roku 2014, kdy skotští nacionalisté prohlašovali, že výnosy z tohoto přírodního zdroje patří jen a pouze Skotsku, a tyto zisky by zajisté pomohly k ekonomickému úspěchu Skotska jako nezávislého státu. Tento argument je jistě lákavý, ale jak upozorňují mnozí, přírodní zdroje nemohou být jedinou zárukou, že se stát zvládne osamostatnit. Odhaduje se, že těžba ropy v Severním moři dosáhla svého vrcholu v roce 1999 a její zásoby vydrží přibližně dalších 30 nebo 40 let (Sablik, 2015, s. 14).

Aby však k samotné secesi mohlo dojít, musí mít region schválení mateřského státu, jinak by byl celý proces odtržení označen za protiústavní. Robert Young (2013) poukazuje, že bez znalosti toho, jak budou rozděleny státní záležitosti (hospodářské/ekonomické) a měnový systém země mezi původní a nový stát, nemohou podniky ani jednotlivci uzavírat nové smlouvy. Mnoho z těchto problémů by se dalo vyřešit předem, aby se mohlo předejít zdoluhavým jednáním, a aby se snížila nejistota. Odpůrci secese²⁶ však mají motivaci udržovat nejistotu na co největším stupni, aby podpořili svou věc. Regiony toužící po nezávislosti mohou také čelit mezinárodnímu odporu. Viva O. Bartkus (1999, s. 19) poznamenala, že reakce mezinárodního

²⁶ Ve Skotsku i v Quebecu označili odpůrci secesi za „velký skok do neznáma“.

společenství na secesi mohou být velmi různorodé. To si můžeme ukázat na případu OSN, která uznává právo na sebeurčení, ale i právo na územní celistvost, podporuje tedy obě strany.

V současnosti je Skotsko, dle mezinárodního měřítka, bohatá a produktivní země, která má obchodní styky po celém světě. Není žádným překvapením, že největším obchodním partnerem je právě zbytek Spojeného království, s nímž tvoří již přes tři století politickou a ekonomickou unii. Skotský export je rovnoměrně rozdělen mezi země Evropské unie a další ne-evropské státy. Druhým největším obchodním partnerem jsou USA, a poté EU, kam směřuje cca 46 % zámořského exportu. Mezi hlavní sektory skotského exportu patří fosilní paliva, stroje a doprava, alkohol, tabák, potraviny, chemikálie a průmyslové výrobky (Huang, Sampson & Schneider, 2021a, s. 5).

Jak jsem již zmiňovala, tak jedním z hlavních argumentů během prvního referenda o nezávislost, proč by Skotsko přežilo odtržení od Spojeného království, bylo objevení ropy v Severním moři v 70. letech. Z mnoha analýz však vyplývá, že i bez ropy by nezávislé Skotsko bylo schopné přežít (Strachan, 2021). Mezi další sektory, díky kterým by se Skotsko mohlo osamostatnit, patří rybářství a energetika. Skotsku v tomto případě nahrává skutečnost, že 60 % vod Spojeného království náleží právě jim (The Scottish Government, 2013). Mořské plody jsou také druhou největší exportovanou komoditou a rybářský sektor je hlavním zdrojem zaměstnání pro malé přímořské komunity. Skotsko, známé také jako „elektrárna Evropy“, se v posledních letech stalo leaderem v oblasti environmentální technologie, kdy slapové a větrné elektrárny jsou velmi slibnými sektory v oblasti obnovitelné energie (Strachan, 2021).

V referendu v roce 2014 byla jednoduchá otázka interpretována jako debata o sociální a ekonomické budoucnosti Skotska a ústavním postavení. Mezi mnoha, kdo vedli kampaň na různých stranách, často panovala shoda, i když jen zřídka připouštěná, o tom, jaký druh společnosti a ekonomiky si Skotové přejí. Od této rozsáhlé interpretace „skotské otázky“ se nyní debata stáhla na mnohem užší soubor otázek.

Bob Geldof²⁷ zdůraznil, že Brexit „pochází z nebezpečné ideologie zvané nacionalismus“, která vede ke střetu identit (Akbaba, 2020, s. 2959). Jacques Leruez potvrdil, že „Skotové jsou srdcem patrioti, ale v praxi unionisté“. Tyto dva citáty ukazují, jak složitá je situace ve Skotsku. I když má Skotsko svou vlastní kulturu, je s Anglií

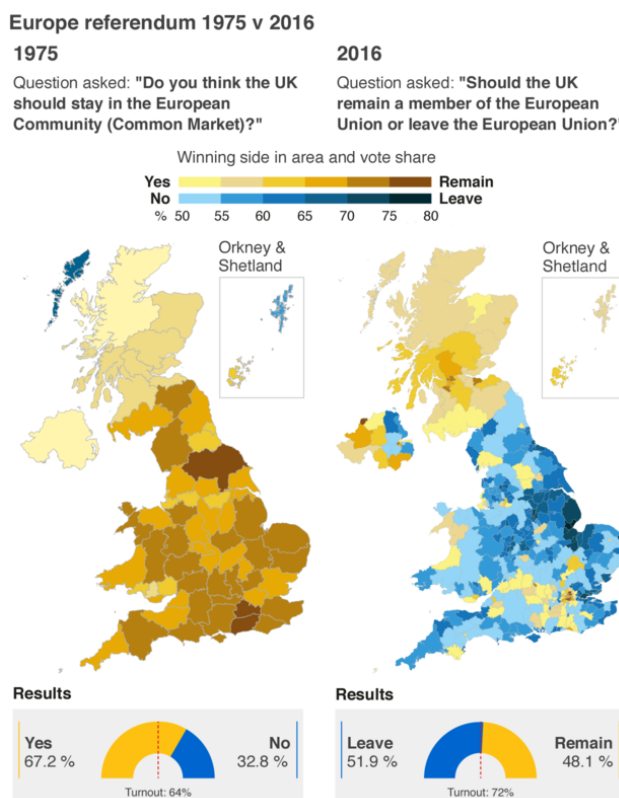
²⁷ Irský politický aktivista a zpěvák

svázáno od roku 1707, kdy ztratilo nezávislost. Skotská kultura a historie by mohly vysvětlit touhu po nezávislosti. Dialekt je znatelně odlišný, a jak je zmíněno, s Velkou Británií je vázáno teprve od začátku 18. století. Objevují se i ekonomické argumenty, nemluvě o ropě v Severním moři. Demokratická legitimita a dobrá správa věcí veřejných jsou také argumenty, které lze slyšet. Identita Spojeného království byla vždy oddělena od evropské identity a euroskepticismus není ve Velké Británii novým tématem. Skotsko se však již několik let distancuje od svých sousedů přijetím převážně eurofilní politiky. SNP, přestože má nacionalistické požadavky, se od konce 70. let až dodnes vyznačovala tím, že je středově levicová a vyznačuje se svou příchýlností k EU. Problém je o to aktuálnější, že i v rámci EU požadují nezávislost jiná nacionalistická hnutí, jako je tomu v případě Katalánska (Demiaux & Wenmoth, 2020).

2 Průběh brexitových jednání a (ne)účast Skotska

Krátce poté, co Spojené království vstoupilo²⁸ do ES, tak se začali zabývat možnostmi vystoupení. Referendum o setrvání v Evropském společenství bylo vyhlášeno 5. června 1975, kdy 67,2 % voličů hlasovalo pro setrvání v ES (Mueller & Peter, 2021). I v tomto případě byli největšími zastánci setrvání v ES Skoti a Severoírové, i když s výrazně menším nadšením, viz (obr.1). Jediné dvě oblasti, které hlasovaly pro vystoupení, byly Shetlandské ostrovy a Západní ostrovy. (McEwen, 2018, s. 67)

Druhé a mnohem bouřlivější referendum se konalo 23. 6. 2016, tři roky poté co premiér David Cameron slíbil jeho konání²⁹ ve svém projevu o budoucnosti EU v Bloombergu. (Cameron, 2013) Oproti prvnímu referendu se výsledky v regionech výrazně odlišovaly, kdy největšími zastánci setrvání v EU byli Skoti, severní Irové a obyvatelé Londýna. Ve Skotsku hlasovalo pro odchod z Evropské unie pouze 38 % voličů, což je vůbec nejmenší dosažené číslo v rámci regionů Spojeného království. (The Electoral Commission, 2019)



Obrázek 1 - Výsledky referend z let 1975 a 2016

Zdroj: BBC, 2021

²⁸ Spojené království se stalo členem Evropského společenství 1. ledna 1973.

²⁹ Vyhlášení referenda o setrvání v EU byl politický manévř ze strany Davida Camerona, aby konzervativní strana získala většinu v parlamentních volbách v roce 2015, což se také stalo. Dále se zavázal k vyjednání nové dohody s EU, která měla provést reformu vztahů. K této reformě však nedošlo, jelikož Spojené království se rozhodlo vystoupit z EU (Kovář, 2020).

Proces Brexitu byl oficiálně zahájen 29. března 2017 a hlavní jednání skončila poslední den v lednu 2020, kdy Spojené království opustilo EU a stalo se tak ve vztahu s tímto společenstvím třetí zemí. Poté se Británie nacházela necelý rok v přechodné fázi a od 1. ledna 2021 ztratila i své členství v celní unii a jednotném trhu (Consilium, 2022). Brexitová jednání byla rozdělena na dvě fáze³⁰, kdy se nejprve řešila dohoda o odchodu (Withdrawal Agreement), a poté budoucí vztahy s EU jako např. obchod – dohoda o obchodu a spolupráci (The EU-UK Trade and Cooperation Agreement – TCA), spolupráce v oblasti jurisdikce, zahraniční politika a bezpečnost. Withdrawal Agreement a TCA vytvářejí základ budoucích vztahů Spojeného království a EU, přičemž obě dohody obsahují mechanismy pro řešení sporů, které mohou případně nastat, a navíc může za pět let dojít k jejich úplnému přezkoumání (UKANDEU, 2021).

Po aktivaci článku 50 pověřila Rada Evropské unie veškerými jednáními Komisi pro přípravu a vedení jednání se Spojeným královstvím v čele s Michele Barnierem³¹. Ze strany Spojeného království měla jednání na starosti centrální vláda a Společná ministerská rada (Joint Ministerial Committee – JMC), která sdružuje vládu a decentralizované administrativy (Gunson & Hassan, 2020, s. 18).

Brexit představoval dramatickou změnu jak pro Spojené království, tak pro EU. Ani jedna strana neočekávala hladký průběh jednání, ale můžeme konstatovat, že okolnosti převážně komplikovalo sebejisté vystupování Spojeného království i situace na domácí scéně. Zatímco EU byla jednotná ve svých názorech a jednání vedla stále jedna a ta samá skupina, Velká Británie vystřídal za dobu Brexitu tři premiéry (Fabbrini, 2020, s. 37-38). Jako první rezignoval David Cameron³², který oznámil své odstoupení hned další den po referendu. Jeho nástupkyní se stala Theresa Mayová, jejíž konec zapříčinil parlament (respektive Dolní sněmovna), který odmítal schválit její návrh dohody o vystoupení (EU Withdrawal Agreement Bill) (BBC, 2019). Tuto etapu uzavírá Boris Johnson, který po třech letech nahradil premiérku Mayovou a pokračoval ve vyjednávání podmínek Brexitu. V porovnání se svou předchůdkyní zvolil mnohem tvrdší

³⁰ S tímto rozdělením přišla EU, která v prvním kole jednání chtěla řešit otázky vystoupení, u nichž chtěla dosáhnout slibu ze strany Spojeného království. Vztahovalo se to na práva občanů, finanční vyrovnání a hranice Severního Irska. Až poté chtěla jednat o budoucích obchodních vztazích, které byly hlavním bodem zájmu Spojeného království. Na straně druhé Velká Británie si přála jednat o všech otázkách souběžně (Fabbrini, 2020).

³¹ Byl také pověřen vedením komise pro vztahy se Spojeným královstvím (Task Force for Relations with the United Kingdom – UKTF), která fungovala v letech 2019-2021.

³² Byl přesvědčený, že občané budou hlasovat pro setrvání v EU. Státní správa se na základě Cameronova rozhodnutí nepřipravila na druhou možnost, tedy odchod z EU, která se stala realitou.

přístup, v němž se plně ztotožnil s euroskeptickou frakcí konzervativců a jak s EU, tak s nesouhlasujícími poslanci vedl velmi riskantní politiku (Fabbrini, 2020, s. 38). Premiér Johnson souhlasil s revidovanou verzí dohody o vystoupení (EU Withdrawal Agreement), která sice neponechala Anglii, Wales a Skotsko v celní unii, ale Severní Irsko zůstalo fakticky součástí jednotného trhu i celní unie a vytvořila hranici mezi Británií a Severním Irskem (Hughes, 2021, s. 10). V této konečné verzi měly být původně devalvované pravomoci navraceny decentralizovaným vládám, ale pod podmínkou, že vláda Spojeného království může do ledna 2022 jejich výkon „zmrazit“, dokud nebude dosaženo dohody, jak s těmito pravomocemi nakládat. Skotská vláda souhlasila, že se zúčastní jednání, pokud centrální vláda nevyužije své výsady trvale odebrat pravomoci devolvovaným vládám, což se do té doby ještě nikdy nestalo (Keating, 2022).

Při procesu Brexitu byl vytvořen Společný ministerský výbor³³ pro vyjednávání s EU (JMC – EU Negotiations), který měl umožnit decentralizovaným vládám podílet se na vyjednávání o vystoupení (Cabinet Office, 2019). JMC společně s centrální vládou se měly shodnout na jednotném přístupu k vystoupení z EU a dohlížet na jednání s EU, aby si zabezpečily, že výsledky dohodnuté všemi čtyřmi vládami budou dodrženy. Westminster však svým slibům nedostál. Během vyjednávání nebyly decentralizované vlády téměř konzultovány a Londýn jim nedal příležitost, aby mohly mít vliv na vytvoření společného přístupu (McEwen, 2020).

Decentralizované vlády se pokoušely situaci změnit³⁴, ale bezvýsledně. Tomuto případu nenapomohla ani skutečnost, že ministři devolvovaných vlád obdrželi předběžnou kopii návrhů právních dokumentů 24 hodin před jejich zveřejněním. V důsledku tedy neměli příležitost formovat texty ani v oblastech³⁵, které se týkaly devolvovaných pravomocí. Westminster se bránil faktem, že decentralizované vlády byly pravidelně informovány o vyjednávání, ale jak řekli Michael Russell a Jeremy Miles, Londýn se naprosto nezabýval názory své regionální administrativy (McEwen, 2020).

³³ JMC byl založen Tony Blairem v roce 1999. Výbor je založen na základě Memoranda o porozumění mezi centrální vládou a decentralizovanými vládami Spojeného království. Nově vytvořená odnož JMC pro vyjednávání s EU se měl pravidelně scházet, aby „usnadnil politickou angažovanost a spolupráci mezi vládami při odchodu z EU”.

³⁴ V březnu vydaly společnou výzvu k “smysluplnému, komplexnímu a transparentnímu procesu pro decentralizované vlády, který by jim umožnil ovlivnit vyjednávací pozici Spojeného království”

³⁵ Hlavní oblasti zájmů, které chtěly vlády chránit, se týkaly zemědělství, rybolovu, životního prostředí, státní podpory průmyslu a jakéhokoli dalšího hospodářského odvětví, které získalo značnou finanční podporu EU.

2.1 Politicko-institucionální dimenze

Skotská vláda označila odchod z EU za zásadní změnu ústavního uspořádání země, které poškodí především skotské zájmy, a které proběhne bez podpory Skotů. Dále zdůrazňuje, jak přístup centrální vlády k procesu Brexitu zřetelně ukázal, že názory a zájmy Skotska budou odsunuty stranou, navzdory tvrzení, že ve Spojeném království si jsou všichni rovni (The Scottish Government, 2019, s. 14). Druhý den po vyhlášení výsledků referenda, tedy 24. 6. 2016, vystoupila Nicola Sturgeon se svým projevem, ve kterém označila vystoupení Skotska z EU proti jeho vůli za demokraticky nepřijatelné a uvedla, že budoucnost Skotska je i nadále spojena s EU. Zároveň si definovala za cíl učinit jakékoliv možné kroky, aby Skotsko mohlo zůstat i nadále členem EU, a především součástí jednotného trhu (BBC, 2016).

Skotská vláda dále zareagovala na výsledek referenda publikováním dvou dokumentů, které jasně vymezují proevropský postoj Skotska. První dokument, vydaný skotským parlamentem v listopadu 2016 *Scotland: A European Nation*, popisuje roli Skotska v rámci EU a Spojeného království. Vyzdvihuje výhody, které má díky členství v EU a neopomíjí ani historickou propojenost Skotska a Evropy (The Scottish Government, 2016a). Druhý dokument o třech kapitolách adresovaný centrální vládě a parlamentu, *Scotland's Place in Europe*, vyzdvihuje přání skotské vlády, aby celé Spojené království setrvalo v celní unii a jednotném trhu. V případě, kdyby centrální vláda opustila tyto dva celky, tak Skotsko požaduje speciální řešení pro svůj region, v tomto případě možnost setrvání v jednotném trhu. Dokument dále klade důraz na potřebu další devoluce, aby Skotsko mohlo jít odlišnou cestou než zbytek Británie, a především upozorňuje na nutnost přezkoumání ústavních dohod Spojeného království a pravomocí skotského parlamentu z důvodu možné nadměrné koncentrace pravomocí v Londýně. Zároveň z dokumentu vyplývá, že nejlepším řešením této situace by byla samostatnost Skotska, tedy vznik nezávislého státu, který by mohl požádat o členství v EU (The Scottish Government, 2016b).

Ze strany Spojeného království nepřišla žádná formální reakce na tyto dva skotské dokumenty. Místo toho se skotská vláda i ostatní decentralizované vlády dočkaly bez předešlé konzultace nebo informace o „tvrdém brexitu”³⁶, který vymezila premiérka

³⁶ Slovník Cambridge (2022) definuje tvrdý Brexit jako: „Brexit, ve kterém Spojené království přestává být členem jednotného evropského trhu a získává plnou kontrolu nad vlastní tvorbou zákonů a imigrací.“ Tato fráze byla velmi často používána na začátku procesu Brexitu, kdy označovala očekávaný ekonomický, sociální a politický dopad prudkého přerušení vztahů mezi EU a Spojeného království (UKANDEU, 2020a). Jeho opakem je „měkký brexit“, který zastávala např. první ministryně Sturgeonová. Cílem měkkého

Mayová. Theresa Mayová ve svém proslovu v Lancaster House tím pádem zničila jakékoliv zbývající naděje Skotska na setrvání v celní unii a v jednotném trhu. Poslední kapkou byla pak aktivace článku 50 Lisabonské smlouvy a formální oznámení, že Spojené království si přeje vystoupit z EU (Fabbrini, 2017, s. 91). Centrální vláda se ani v jednom případě nezmínila o zvláštní výjimce pro Skotsko, jelikož jak řekla premiérka Mayová, Spojené království hlasovalo jako celek, bude vyjednávat jako celek a odejde z EU jako celek, neexistují žádné výjimky pro nikoho (BBC, 2016). Skotsku tedy zbyl pouze malý prostor na ochranu svých zájmů v kontextu vyjednávacích procesů. Stávající ústavní právo navíc neposkytuje Skotsku žádné legální prostředky na zpochybnění odchodu Spojeného království z EU proti vůli skotské vlády a většiny svých voličů.

Ve stejný měsíc, kdy začala jednání o vystoupení, hlasoval skotský parlament o předložení žádosti k zorganizování dalšího referenda o nezávislost v období, kdy Spojené království opustí EU (Fabbrini, 2017, s. 167). Jeho požadavek byl na místě, jelikož v případě, že by výsledek referenda rozhodl o odtržení se od Spojeného království, tak by v tomto období neproběhly jakékoliv změny v ústavě, které by jim zkomplikovaly zažádat si o členství v EU. Jejich přání o vypsání nového referenda nebylo za celou dobu Brexitu splněno, jelikož podle slov premiérů na to nebyl vhodný čas nebo už svou šanci promarnili v roce 2014.

Krátce po aktivaci článku 50 vydává vláda Spojeného království návrh zákona Great Repeal Bill, známý také jako EU Withdrawal Bill³⁷, který má za úkol zrušit zákon o Evropském společenství (1972) a oddělit právo Evropské unie od práva domácího. Zabývá se také otázkou repatriace pravomocí³⁸ z Westminsteru do Holyroodu v oblastech, jako jsou zemědělství, ochrana životního prostředí, rybolov, vzdělání, zdraví a soudnictví (Hassan, 2020, s. 134-135).

První verze tohoto zákona měla v plánu převést veškeré pravomoci do Westminsteru a později uvolnit ty pravomoci, které nebyly nezbytné pro centrální vládu. Odstavec 11 návrhu zákona obsahoval ustanovení, které by poskytlo parlamentu a vládě Spojeného království jednostrannou pravomoc přijímat rozhodnutí v devolvovaných

brexitu bylo si udržet úzké vztahy s EU, zůstat součástí jednotného trhu EU nebo v evropské celní unii, v nejlepším případě v obojím. Obranným argumentem zastánců této varianty měl být snížený ekonomický dopad po odchodu z EU (UKANDEU, 2020b).

³⁷ V průběhu jednání vyšly čtyři takové dokumenty: EU Withdrawal Act 2018, EU Withdrawal Act 2019, EU Withdrawal (No. 2) Act 2019 a EU Withdrawal Agreement Act 2020.

³⁸ Pod slovem repatriovat rozumíme návrat osoby nebo nehmotné věci do země původu. V tomto kontextu to tedy znamená návrat sdílených pravomocí EU do Spojeného království, které rozhodne, jaké pravomoci si ponechá, a které předá regionálním vládám.

oblastech politiky, které byly dříve ovlivněny právem EU. Skotská vláda odmítala, aby její pravomoci byly po vystoupení z EU takto omezeny a argumentovala, že politickou odpovědnost za decentralizované pravomoci nese skotská vláda, která je odpovědná skotskému parlamentu. Jedním ze základních principů dohody o devoluci je, že pravomoci a odpovědnosti skotského parlamentu a vlády nelze změnit bez jejich souhlasu³⁹. Sewelova úmluva⁴⁰ podobně stanovuje, že před provedením změn primární legislativy ve Westminsteru bude vyžadován souhlas skotského parlamentu (The Scottish Government, 2021b, s. 11). Vláda Spojeného království podpořená Nejvyšším soudem rozhodla, že Sewelova úmluva není závazná a je pouze politickou konvencí. Navzdory tomu, že skotský parlament odmítl udělit legislativní souhlas, pokračovala vláda Spojeného království dál a tento zákon přijala. Poprvé od přenesení pravomocí v roce 1999 vědomě a záměrně Sewelovu úmluvu ignorovala. Po této negativní zkušenosti přijala skotská vláda politiku „nesouhlasu“ s dalšími primárními právními předpisy, které souvisely s Brexitem. Nová skotská taktika se však nevztahovala na všechny sekundární právní předpisy související s Brexitem (Keating, 2020, s. 12).

Skotská vláda byla nucena přidat zákon o vystoupení z EU na seznam „pevně zakotvených“ zákonů, které skotský parlament nemůže změnit. Výsledkem bylo podkopání pravomocí skotského parlamentu při vytváření vlastního ustanovení o právní kontinuitě při vystoupení z EU. K tomu došlo poté, co skotský parlament schválil UK Withdrawal from the EU (Continuity) (Scotland) Act 2021⁴¹ neboli zkráceně Continuity Act (The Scottish Government, 2021b, s. 12-13).

Tento návrh ústavního zákona byl schválen 29. 1. 2021 a stanovil, že skotské právo zůstane v souladu s budoucím právem EU i přes vystoupení Spojeného království z EU. Jeho implementování má usnadnit skotskému právu držet krok s budoucí legislativou EU i po skončení přechodného období⁴². Tento zákon také umožní dělat změny zákonů převzatých z EU, které již ve Skotsku fungují, např. v oblasti životního

³⁹ To je zahrnuto v zákonných postupech Skotského zákona z roku 1998 (Scotland Act 1998), které vyžadují souhlas skotského parlamentu, Dolní sněmovny a Sněmovny lordů, než proběhnou takové změny (The Scottish Government, 2021b, s. 11).

⁴⁰ Tato konvence, přijatá v 90. letech, měla představovat jistotu pro decentralizované vlády, jelikož stanovuje, že bez jejich souhlasu nemůže centrální vláda změnit nebo přijmout legislativu týkající se decentralizovaných vlád (Mullen, 2019, s. 280).

⁴¹ Jedná se o oficiální označení zákona.

⁴² EU má čtyři základní principy, které používá při vytváření zákonů týkajících se životního prostředí, a právě tyto zásady jsou začleněny i ve skotském právu. Continuity Act zajistí, aby tyto principy i nadále byly brány v potaz při tvorbě skotské legislativy (The Scottish Parliament, 2021).

prostředí, zemědělství a rybolovu (The Scottish Parliament, 2021). Continuity Act bude uplatňován na tyto tři záležitosti:

- dává skotským ministrům pravomoc zachovat devolvované zákony podobné zákonům EU,
- zajišťuje, že skotští ministři a veřejné orgány věnují při tvorbě politik pozornost ekologickým zásadám,
- zřizuje novou organizaci (Environmental Standards Scotland), která nahradí dohled nad právem životního prostředí, který do té doby zajišťovala EU.

Ještě před tímto zákonem se Holyrood pokusil prosadit jiný návrh zákona, UK Withdrawal from the EU (Legal Continuity) (Scotland) Bill, který měl zajistit kontinuitu skotského práva po skončení přechodného období Brexitu. Důvod, proč byl Legal Continuity Act vytvořen, byla nedůvěra skotských politiků v EU Withdrawal Act. Chtěli, aby jejich decentralizovaná legislativa byla připravená na dopady způsobené odchodem z EU, a jelikož se nemohli spoléhat pouze na již zmíněný Withdrawal Act, tak přišli s vlastním řešením (The Scottish Parliament, 2022).

Tento návrh zákona měl za úkol:

- zachovat ty zákony EU ve skotském právu, které patří mezi devolvované,
- poskytnout skotským ministrům pravomoc zajistit, aby tyto decentralizované zákony fungovaly i po Brexitu efektivně,
- poskytnout skotským ministrům pravomoc zajistit, aby decentralizované zákony byly schopné po Brexitu držet krok s vývojem práva EU.

Když jej v roce 2018 poprvé Holyrood představil, tak vláda Spojeného království postoupila tento zákon Nejvyššímu soudu, aby zpochybnila pravomoc skotského parlamentu schválit tuto legislativu. Nejvyšší soud rozhodl, že návrh zákona byl v rámci kompetencí, o kterých může rozhodovat skotský parlament, ale že v současné podobě se nemůže stát platnou legislativou. Po čtyřech letech, přesněji 10. března 2022, byl návrh zákona stáhnut po rozhodnutí Nejvyššího soudu, který stanovil, že některé záležitosti obsažené v tomto návrhu nespádají do pravomocí skotského parlamentu, a tudíž se nemůže stát zákonem (Scottish Parliament, 2022).

2.2 Ekonomicko-obchodní dimenze

Mezi hlavní priority skotské, ale i velšské vlády patřilo setrvání v celní unii a v jednotném trhu za každou cenu. Je to způsobeno tím, že v případě Skotska patří Evropská unie mezi hlavní destinaci mezinárodního exportu (hned po USA), kdy do

členských států⁴³ směřuje cca 46 % exportu (Huang, Sampson, & Schneider, 2021a, s. 5). Již na začátku jednání o Brexitu bylo zřejmé, že vytvoření obchodních bariér mezi Spojeným královstvím a EU bude mít negativní dopad jak na ekonomiku, tak na obchod se zbožím a se službami, o vystoupení z celní unie a z jednotného trhu nemluvě. Několik studií prokázalo, že nehledě na to, jak velké budou čisté přínosy z nových obchodních dohod s jinými zeměmi mimo EU, tak nikdy nevykompenzují ekonomickou ztrátu z negativního dopadu obchodních bariér Brexitu na obchod (Hughes, 2021, s. 9).

Hlavní smlouvou druhé fáze vyjednávání Brexitu je Dohoda o obchodu a spolupráci (TCA), na které se EU a Spojené království dohodly 24. prosince 2020⁴⁴. Tato dohoda stanovuje ujednání pro budoucí spolupráci v řadě oblastí včetně obchodu, letectví, dopravy, rybolovu, policie a bezpečnosti, zdravotního pojištění a pokračující spolupráce Spojeného království v některých programech EU (např. výzkumný program EU Horizont) (UKANDEU, 2021; Bevington, 2021). Součástí této dohody není přístup na trh pro společnosti poskytující finanční služby ve Spojeném království, jelikož tato smlouva spadá do samostatného autonomního procesu EU.

Spojené království zaznamenalo během jednání jak úspěchy, tak neúspěchy. Za úspěch můžeme jistě považovat získání dohody o volném obchodu po vzoru Kanady, díky níž bude mít nulové celní sazby. Dále se britské vládě podařilo zachovat si možnost odchýlit se od nařízení EU a odstranit téměř veškerou jurisdikci Evropského soudního dvora (SDEU). Je zde ale podmínka, pokud by Spojené království změnilo domácí nařízení způsobem, který by narušil obchod mezi ním a EU, tak může čelit sankcím v podobě cel, aby mohlo dojít k opětovnému vyvážení podmínek.

Velký úspěch zaznamenala Británie i co se týče rybolovu, kdy se jí podařilo zajistit zvýšení kvót o 25 % pro rybářské lodě Spojeného království a od roku 2026 mohou, pokud si to budou přát, omezit přístup EU do britských vod. Dále mohou obě strany pozastavit obchodní ustanovení nebo přístup do svých vod, pokud jedna ze stran poruší ustanovení o rybolovu. V případě, že tak učiní, EU jim může tento krok oplatit omezeným přístupem na trh. Další oblast, ve které Spojené království zaznamenalo úspěch během vyjednávání se týkala progresivnější policejní a soudní spolupráce. Británii

⁴³ Mezi top pět destinací skotského exportu patří: Francie, Nizozemí, Německo, Belgie a Irsko (Hughes, 2021, s. 8).

⁴⁴ TCA byla schválena parlamentem Spojeného království 30. prosince 2020 a Evropským parlamentem 28. dubna 2021 (UKANDEU, 2021).

se podařilo získat lepší dohodu, než jakou EU vytvořila s jakoukoliv třetí zemí mimo Schengenský prostor (Ares, Jozepa, Fella, Ferguson, Kennes & Webb, 2020, s. 25-26).

Další zákon, který ovlivnil chod ekonomiky a obchodu ve Skotsku a celém Spojeném království, je zákon o vnitřním trhu Spojeného království (UK Internal Market Act 2020 - UKIMA), jenž se zabývá obchodem mezi všemi čtyřmi administrativní celky Velké Británie. Centrální vláda oznámila, že v důsledku Brexitu si přeje zachovat a posílit vnitřní trh, kvůli čemuž tento zákon vznikl. Vláda se obávala, že během návratu pravomocí vzniknou regulační rozdíly mezi národy (The UK Parliament, 2020, s. 8-9). Cílem UKIMA je zajistit efektivní fungování vnitřního trhu a umožnit lidem a podnikům obchodovat bez dalších překážek (a jakýchkoliv bariér) nehledě na to, v jakém regionu se nacházejí. Thomas Horsley (2022) upozorňuje na fakt, že UKIMA má svůj vzor ve stávajících strukturách vnitřního trhu EU, což dokazuje i skutečnost, že ‚transplantuje‘ základní struktury a principy vnitřního trhu EU do ústavy Spojeného království.

Tento zákon svým způsobem negativně ovlivňuje decentralizované vlády. Především narušuje vztah mezi centrální vládou a regiony v záležitosti koexistence v určitých oblastech zákonodárné moci. V období, kdy bylo Spojené království členem EU, bylo obvyklé, že Westminster přenesl dané legislativní pravomoci na regionální parlamenty, aby mohly jednat, jak uznají za vhodné. UKIMA však ze Spojeného království vytvořil nový sdílený regulační prostor, který může zasahovat do pravomocí všech zákonodárných sborů. Tento zákon zavedl nový soubor zásad týkající se přístupu na trh, které si ‚vypůjčil‘ z vnitřního trhu EU. Konkrétně zásada vzájemného uznávání a nediskriminace zabraňuje decentralizovaným vládám uplatňovat regule na zboží a služby, které jsou v zákonném oběhu anebo jsou poskytovány v jiných částech Spojeného království. To znamená, že pokud je zboží přijato k prodeji v jedné zemi, musí být přijato ve všech ostatních zemích. To je má odradit od zavedení legislativy zavádějící různé výrobní normy v oblastech, kde se počítá s tím, že decentralizované parlamenty mají legitimní zájem (Horsley, 2022; Bell, 2022).

Decentralizované administrativy byly proti přijetí UKIMA. Skotská vláda dokonce odstoupila od tohoto návrhu zákona v březnu roku 2019, poté co nebyly vyslyšeny její obavy ohledně devoluce a rámcového procesu. Opět se zde opakuje stejná situace jako při vyjednávání podmínek o odchodu s EU. Devolvované vlády získaly přístup k dokumentům týkajícím se návrhu zákona o vnitřním trhu den před jeho zveřejněním. Podobně jako v případě EU Withdrawal Agreement spadl tento zákon do kategorie ‚pevně zakotvených‘, a i přesto ho skotský parlament odmítl uznat. Tehdejší

vláda premiéra Johnsona si UKIMA prosadila bez ohledu na to, že skotský a velšský parlament odmítly udělit návrhu zákona legislativní souhlas. Tento krok byl sice ústavně přípustný, ale na druhou stranu ho můžeme označit za politicky sporný. UKIMA vstoupil v platnost vstoupil 1. ledna 2021 (Scottish Government, 2021, s. 18).

2.3 Skotsko a Evropa regionů

Zahraniční politika a vztahy s EU obecně nespádají do pravomocí decentralizovaných vlád⁴⁵. Decentralizované vlády se i přesto dlouhodobě snažily získat vliv v EU buď vazbami na Brusel nebo prostřednictvím svých národních vlád. Tento jejich cíl se měl částečně realizovat díky Evropě regionů, ve které by decentralizované jednotky byly na třetí úrovni v rámci projektu nového federalismu. Evropa regionů představovala pro devolvovaná teritoria naději v tom ohledu, že by mohla získat větší podíl na vytváření evropské politiky. Bohužel byla spíše zklamáním, jelikož Výbor regionů⁴⁶ nedisponuje takovými pravomocemi, aby mohl ovlivňovat politiku. (Keating, McEwen & Harvey, 2014)

To však nemění nic na skutečnosti, že Evropská unie hrála v devolvovaných vládách podstatnou roli, kdy všechny národy Spojeného království měly vládní zastoupení v Bruselu a dle rozhodnutí centrální vlády (především ministra vnitra) mohli být regionální ministři přítomni i na schůzích Rady EU (Fabbrini, 2017, s. 170). Oficiálně bylo však Skotsko v rámci EU, stejně jako ostatní regiony, reprezentováno vládou Spojeného království, která měla vždy rozhodující slovo.

Díky tomu, že kanceláře devolvovaných vlád byly součástí Stálého zastoupení Spojeného království (UKREP) v Bruselu, tak obdržely diplomatický status a přístup k vybraným dokumentům. Skotská vláda však nebyla spokojená se svou omezenou rolí v rámci EU a přála si mít větší slovo a přímé zastoupení v EU. V porovnání s opatřeními, která měla umožnit devolvovaným vládám⁴⁷ přispět k formulaci evropské politiky ve státech, jako jsou Německo a Belgie, byla opatření poskytnutá Spojeným královstvím velmi slabá. Navíc se už od začátku členství v EU chtěla účastnit zasedání Rady EU a vést delegaci v záležitostech, jako je např. rybolov, oblast jejich největšího zájmu. Jejich

⁴⁵ Řada devolvovaných pravomocí v oblasti životního prostředí, práva a pořádku, zemědělství a rybolovu, mají však významný právní rozměr EU. Skotský parlament transportuje příslušné právo EU do devolvovaného skotského práva a dle Scotland Act 1998 nesmí přijímat zákony, které jsou v rozporu s právem EU

⁴⁶ Vznikl v roce 1994 za účelem reprezentování regionálních a místních zájmů v rozhodovacím procesu EU. Představuje formální způsob, jak vyjádřit odlišné politické postoje v rámci Evropy.

⁴⁷ V případě Německa hovoříme o spolkových zemích a městských státech a v případě Belgie se jedná o regiony.

požadavky bylo nemožné splnit, jelikož přímé zastoupení je dovoleno pouze plnohodnotným členům (Hunt, Keating, McGowan & Minto, 2016, s. 183).

Devolvované vlády použily členství v EU jako platformu pro navázání nových vztahů s dalšími regiony, ale i státy. Skotsko si takto vyjednalo spolupráci např. s Estonskem a s regiony Katalánska, Toskánska, Bavorska a Flander. Tyto vlády si vybudovaly vztahy s ostatními členy díky členství v různých spolicích⁴⁸, ať formálních nebo založených na podobných zájmech (Birrell & Gray, 2017, s. 767).

Brexit vytvořil napětí mezi centrální vládou a devolvovanými vládami kvůli konfliktu o pravomoci vrácené z EU. Mezi ně patřila politika hospodářské soutěže, státní podpora a obchod. Přístup, který zaujala britská vláda k řešení vrácení těchto pravomocí nebyl ve Walesu ani Skotsku nijak populární. Politika hospodářské soutěže EU byla nahrazena zákonem o vnitřním trhu, který stanovuje pravidla ‚vzájemného uznávání‘ pro obchod v rámci Spojeného království. Skotsko a Wales neměli žádnou roli při vyjednávání post-brexitových dohodách. Většina národů se při vyjednávání obchodních dohod alespoň radí s vládami svých provincií nebo států, zejména tam, kde jsou v sázce jejich specifické zájmy. Zemědělství má větší ekonomický význam ve Walesu a Skotsku než v Anglii, přesto vláda Spojeného království nekonzultovala příslušné vlády během obchodních jednání s Austrálií a Novým Zélandem, což jsou dva hlavní zemědělské vývozcí (Bell, 2022). Mezi další více zasažené odvětví můžeme řadit i rybolov, který se potýká s povahou a rozsahem nových pravidel, stejně tak jako mnoho částí ze sektoru potravin a nápojů. V lednu 2021 se vývoz ryb a měkkýšů do EU snížil o 83 %, což představuje velkou ránu pro toto odvětví. Vývoz potravin klesl o 63 % a zboží celkově o 41 %. Největší ztráty obdržely menší společnosti, jelikož jim chyběly zdroje na řešení složité nové byrokracie a překážek Brexitu (Hughes, 2021, s. 11).

Rok 2021 byl pro skotskou ekonomiku velmi náročný, podniky se potýkaly se zbytečnou byrokracií, nejasnými obchodními dohodami, prázdny regály, vyprodanými sektory a klesajícími příjmy domácností. Každý měsíc přinesl další překážku, se kterou se skotská vláda musela vypořádat. Drew Hendry (2021), člen SNP a skotského parlamentu, je dále toho názoru, že Skotsko si nemůže dovolit zůstat v unii, která jasně ukazuje, že nemá žádnou odpověď na to, jak se vypořádat s následky Brexitu.

⁴⁸ Např.: síť regionálních vlád pro udržitelný rozvoj, Konfederace periferních a přímořských regionů, Evropské regiony pro výzkum a inovace

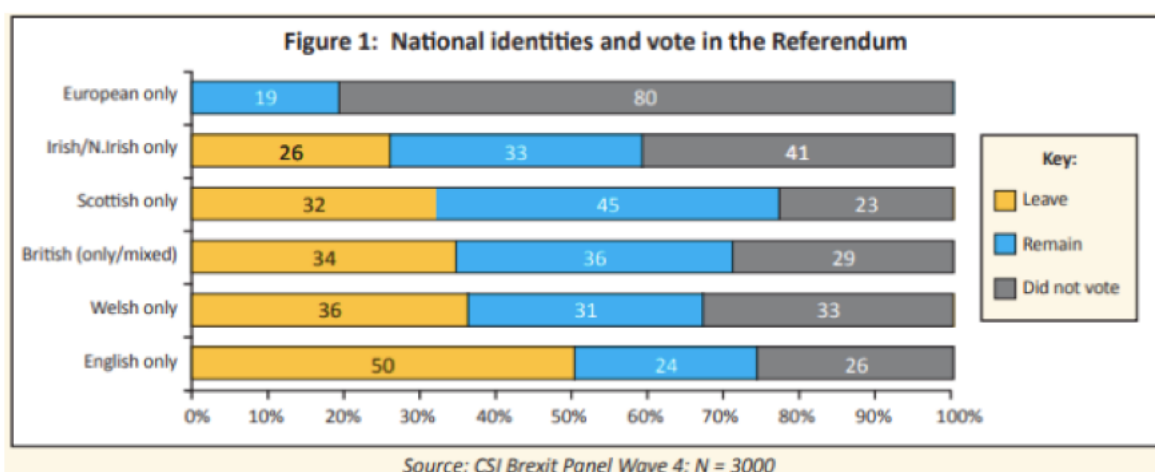
3 Dopady Brexitu a posun ve skotské otázce

V této kapitole se pokusím zodpovědět stanovenou výzkumnou otázku: Jaké zásadní posuny můžeme identifikovat v rámci skotské otázky? Zároveň se zaměřím na doposud známé dopady Brexitu, které budou hrát důležitou roli v dalším vývoji Skotska.

3.1 Identitárně-národní dimenze

V roce 2015 byl proveden celoplošný výzkum po celém Spojeném království⁴⁹, kde se tázali respondentů, zda je členství v EU dobrá nebo špatná věc a zda by Spojené království mělo setrvat nebo odejít z EU. Názor Angličanů na první otázku byl vyrovnaný, kdy 34 % respondentů věřilo v oba dva názory rovnoměrně. 35 % Velšanů bylo toho názoru, že členství v EU je dobrá věc a 43 % Skotů bylo stejného názoru. V otázce, zda by Spojené království mělo odejít nebo setrvat v EU hlasovali pouze Angličané pro odejít. Rok před skutečným referendem byl Wales na straně setrvání v EU. Tyto výsledky odpovídají tedy i skutečnému rozhodnutí v referendu, až na rozhodnutí Walesu, který změnil své preference (Jeffery, Henderson, Scully, Wincott & Jones, 2015).

Jak je zmíněno v první kapitole, tak národní identity a jejich zájmy v EU hrály významnou roli v rozhodnutí voličů, zda odejít nebo zůstat. Z obr.2 vidíme, jak jednotlivé národy hlasovaly v referendu. Největším zastáncem rozhodnutí odejít byli lidé s čistě anglickou identitou, zatímco Irové a Skotové tvořili nejsilnější tábor v rozhodnutí setrvat v EU. Respondenti s čistě britskou a velšskou identitou tíhli k ‚leave‘, i když ne zdaleka tak silně jako Angličané (Heath, & Richards, 2019).

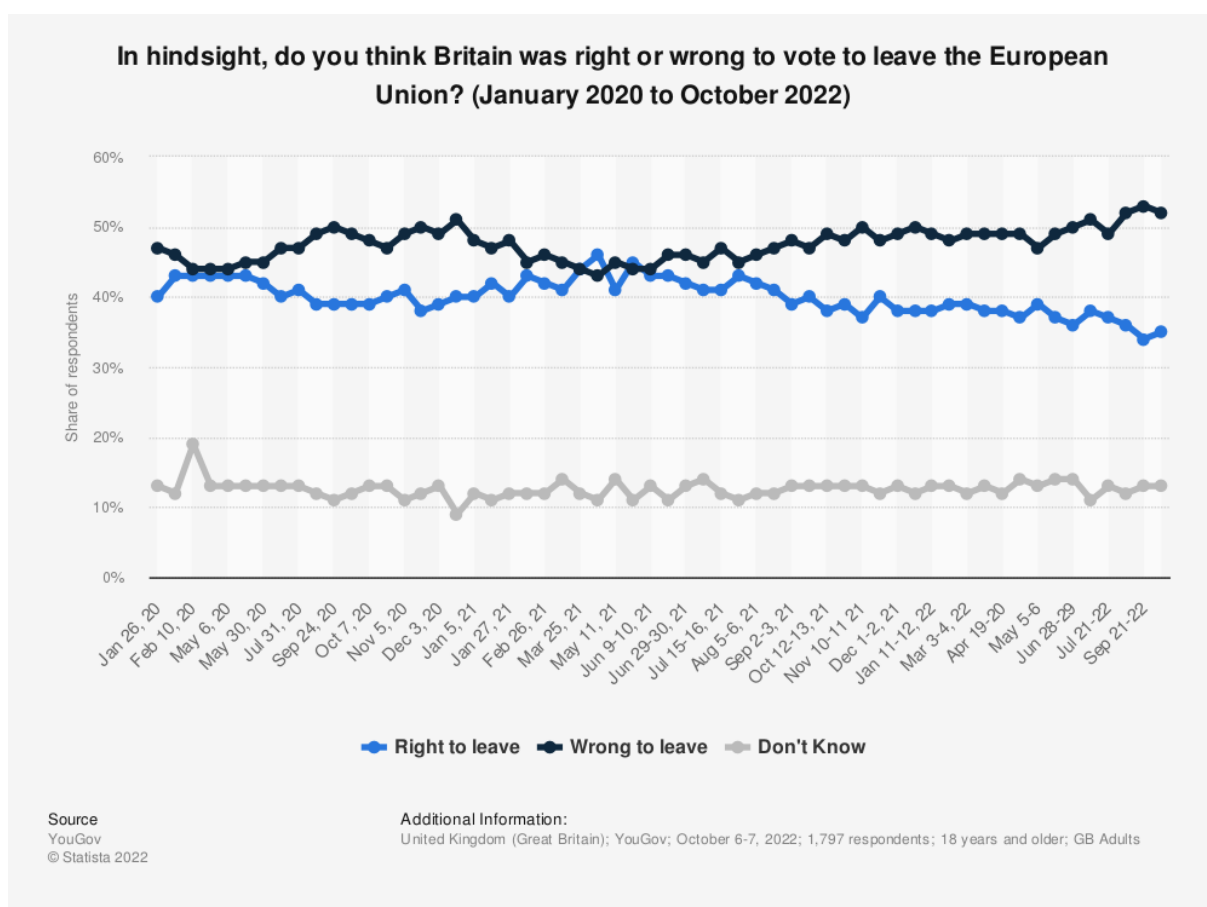


Obrázek 2 - Národní identity a jejich hlasování v referendu z roku 2016

Zdroj: Heath & Richards, 2019

⁴⁹ Ze Severního Irska nejsou dostupná data, proto zde není zmíněno.

I přesto, že se britské národní identity v průběhu procesu Brexitu nezměnily, jejich názor na rozhodnutí odejít/setrvat prošel určitou proměnou. V průzkumu veřejného mínění bylo zjištěno, že pokud by nyní dostali možnost druhé volby, zda by Spojené království mělo setrvat nebo odejít z EU, tak by 55 % respondentů zvolilo setrvání v EU. S tím souvisí i další studie, ve které zjišťují, zda rozhodnutí odejít z EU bylo správné nebo špatné. 52 % respondentů uvedlo, že považují rozhodnutí odejít z EU za špatné. Z grafu 1 je patrné, že tento názor panuje ve Spojeném království od doby, kdy Británie finálně odešla z EU. Z těchto dvou výzkumů vyplývá, že Spojené království lituje své volby odejít z EU, a kdyby dostalo druhou šanci, tak by si zvolilo členství v EU.

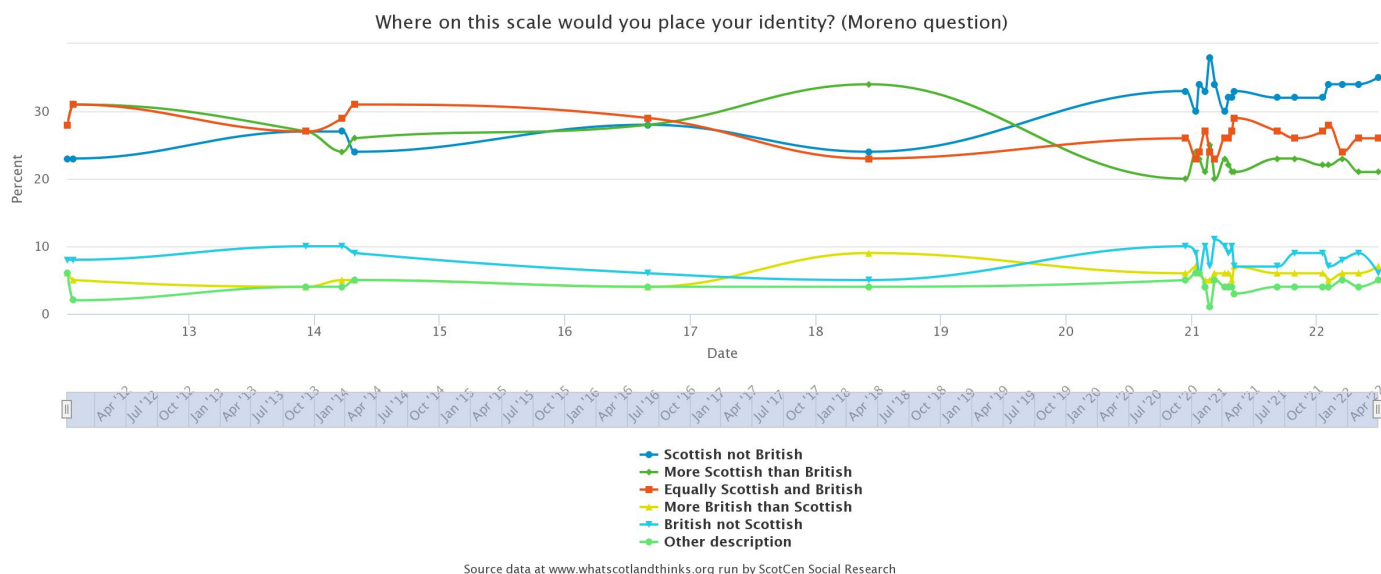


Graf 1 - Hodnocení rozhodnutí Spojeného království odejít z EU

Zdroj: Statista, 2022

V případě skotské národní a brexitové identity nepředpokládám žádné změny. Moje tvrzení potvrzuje i graf 2, ze kterého je na první pohled jasné, že skotská identita byla vždy na prvním místě. Ani Brexit na této skutečnosti nic nezměnil. Zajímavé ovšem je, že v roce 2016 se tři kategorie prolínaly téměř na stejném bodě, jsou to: Skot ne Brit,

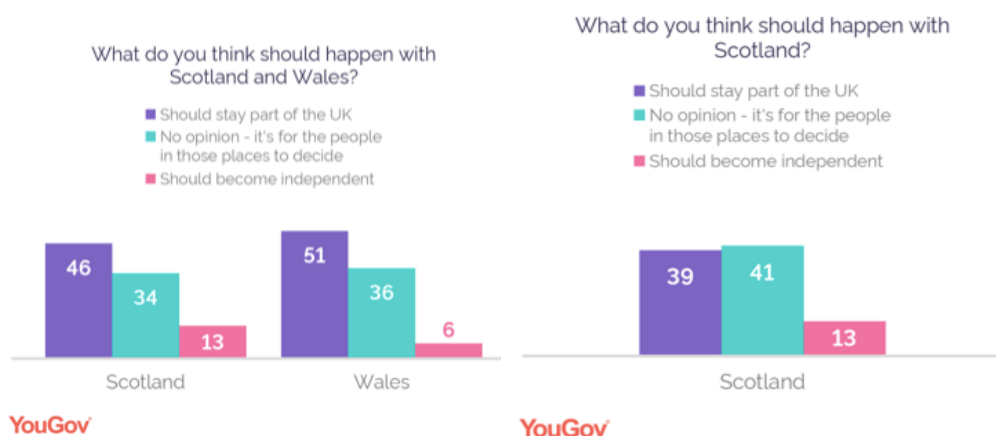
stejnou mírou Skot a Brit, více Skot než Brit. Poté do roku 2019 převažuje kategorie více Skot než Brit, ale zde nastává zlom v jejich vnímání ‚britství‘. Až 35 % respondentů v roce 2022 uvedlo, že se cítí být pouze a výhradně Skoty.



Graf 2 - Morenova otázka

Zdroj: What Scotland Thinks, 2022a

Pokud se nyní zaměříme na názory zbylých národů týkající se skotské nezávislosti, tak není žádným překvapením, že pouze 13 % Angličanů a Velšanů věří, že by Skotové měli získat vlastní nezávislý stát. Poněkud zajímavým zjištěním je názor těchto dvou národů na skotskou nezávislost. 41 % Velšanů a 34 % Angličanů se vyjádřilo, že rozhodnutí, zda být součástí Spojeného království nebo ne, je pouze záležitost Skotů a nikoho jiného.



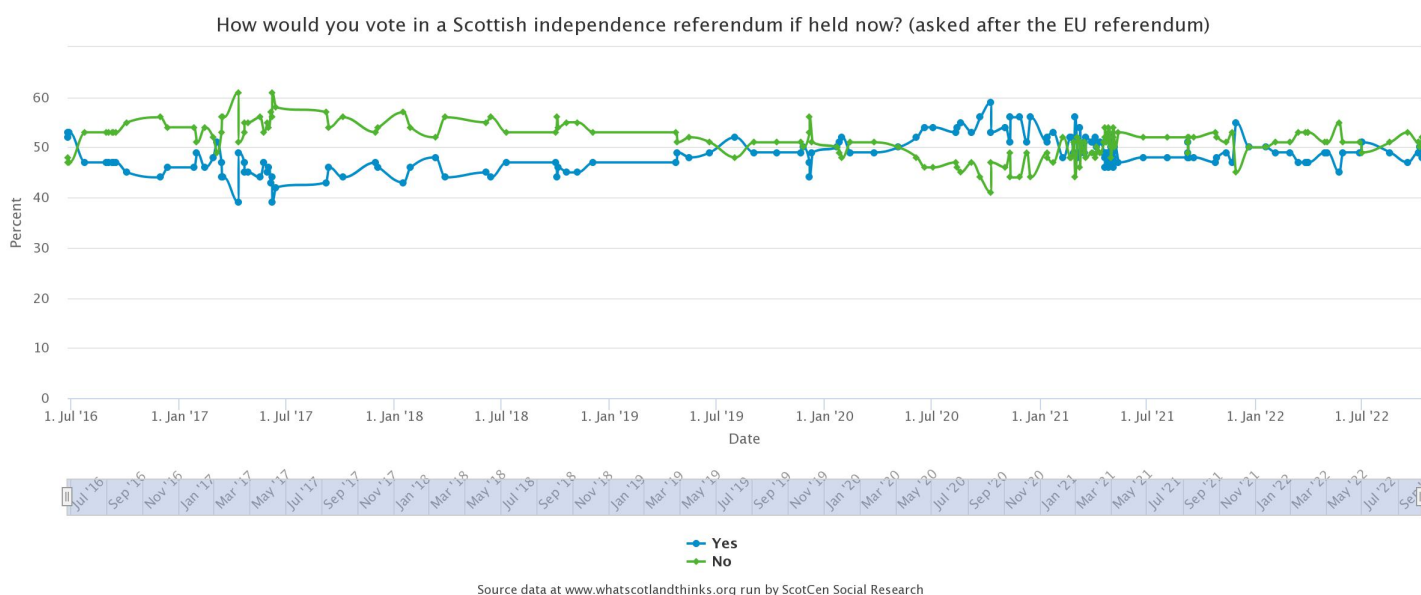
Obrázek 3 - Názor Velšanů a Angličanů na situaci ve Skotsku

Zdroj: Smith, 2020

3.2 Politicko-institucionální dimenze

Výsledek referenda z roku 2016 přidal nový aspekt k zamyšlení v otázce ústavního statutu Skotska. Zpočátku se sice zdálo, že výsledek referenda neovlivnil stav veřejného mínění v této záležitosti, kdy ještě 25. 6. 2016 bylo 53 % Skotů pro vytvoření vlastního nezávislého státu. Po měsíci se situace změnila a najednou bylo 53 % Skotů proti nezávislému Skotsku. Průzkumy v následujících dvou až třech letech stále ukazovaly, že 45 % respondentů by hlasovalo proti setrvání ve Spojeném království a 55 % stále chtělo zůstat součástí Británie. V roce 2017 nebyl zjištěn ani žádný významný nárůst podpory nezávislosti v porovnání s předchozím rokem (Curtice, & Montagu, 2020, s. 3).

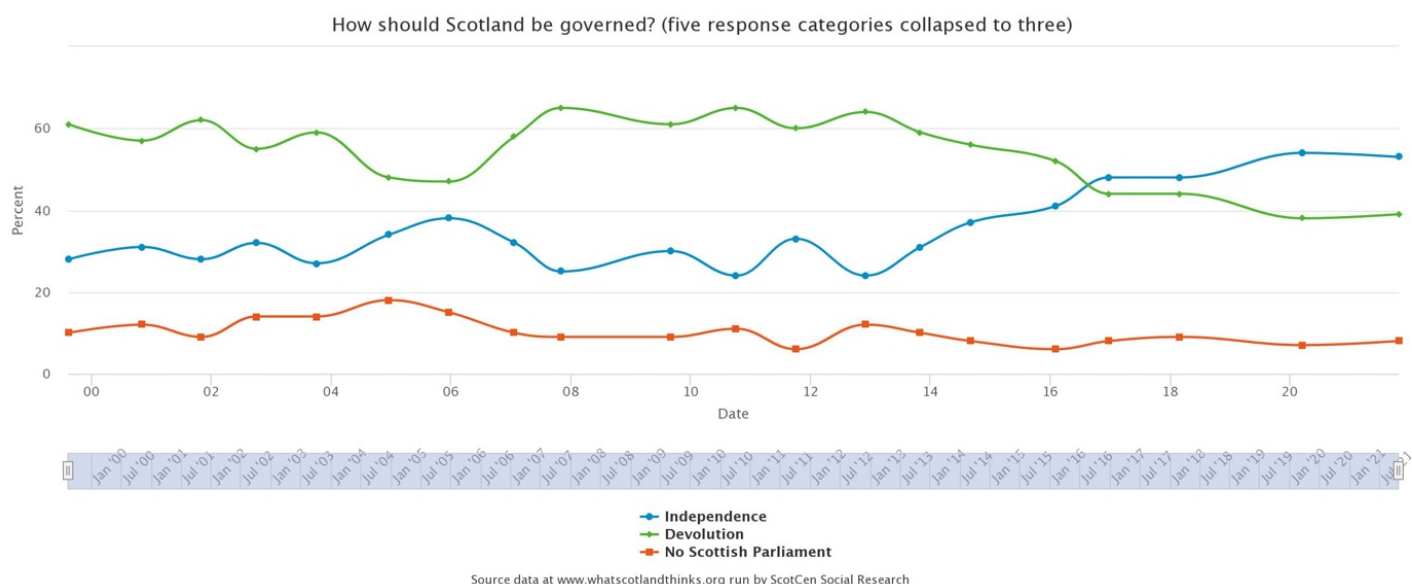
Pokud se podíváme na dynamiku názoru Skotů v letech 2016-2022, jak by hlasovali, pokud by bylo vyhlášeno další referendum o nezávislosti Skotska, tak zjistíme, že jejich názor na tuto otázku je v podstatě stabilní, nejvíce tedy v roce 2022, jak vyplývá z grafu 3. V době, kdy Spojené království formálně opustilo EU (konec ledna 2020), byl výsledek v hypotetickém referendu také téměř vyrovnaný. K nárůstu podpory nezávislosti pak dochází pouze po vypuknutí pandemie COVID-19, v žádném dalším období nenajdeme dlouhodobější podporu nezávislosti. Poněkud překvapivým zjištěním je, že ve většině případů by si Skotové nezvolili nezávislost, o kterou jejich vláda tolik usiluje (McEwen, & Murphy, 2022, s. 379-380).



Graf 3 - Názor na získání nezávislosti

Zdroj: What Scotland Thinks, 2022b

Tento průzkum si však protirečí s výzkumem z let 1999-2021, který zkoumá postoje obyvatel k tomu, jak by Skotsko mělo být spravováno. Respondenti měli na výběr ze tří možností: žádný parlament, nezávislost, devoluce. Kategorii „nezávislost“ tvoří spojení dvou tvrzení: oddělení se od Spojeného království, ale být součástí EU; oddělení se od Spojeného království, ale nebýt součástí EU. Dále kategorii „devoluce“ tvoří také spojení dvou tvrzení: být součástí Spojeného království s vlastním parlamentem bez daňových pravomocí; být součástí Spojeného království s určitými daňovými pravomocemi. Do počátku roku 2016 převládal názor, že Skotsko si vystačí s decentralizovanými pravomocemi. Během roku 2016 však nezávislost nabrala na oblíbenosti a předčila volbu devoluce, která naopak začala postupně klesat (viz graf 4) (Curtice, & Montagu, 2020, s. 2).

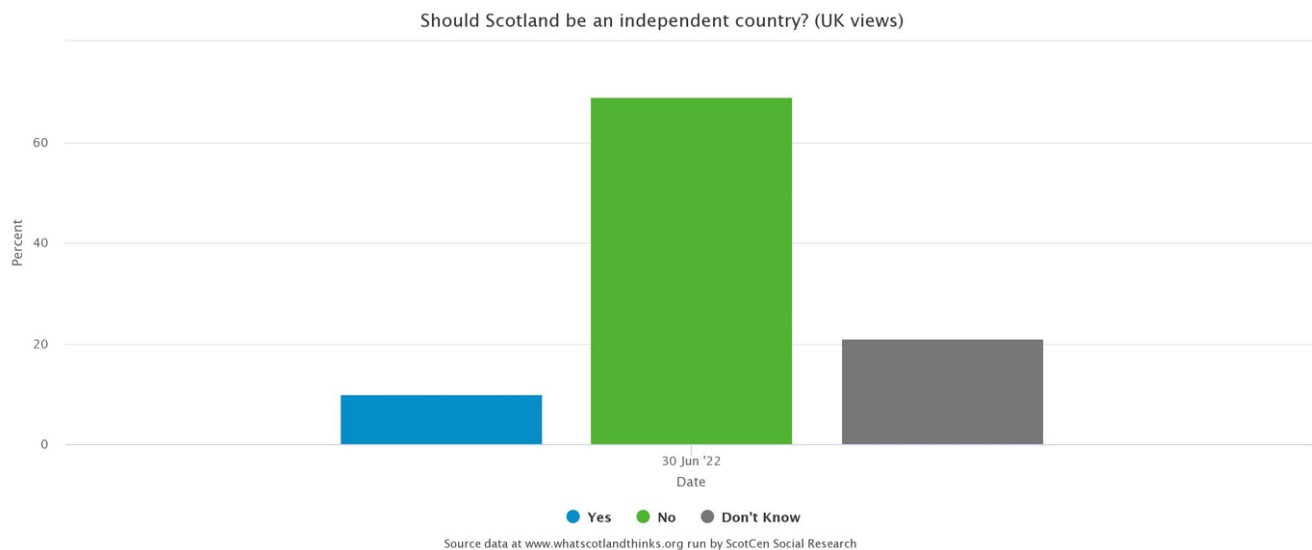


Graf 4 - Jak by mělo být Skotsko spravováno

Zdroj: What Scotland Thinks, 2021

Když porovnáme graf 3 a graf 4, tak můžeme konstatovat, že Skotové si sice přejí dosáhnout nezávislosti, ovšem za současných okolností (COVID-19, dlouhodobé dopady Brexitu, ...) považují tento krok za riskantní a setrvání ve Spojeném království pro ně představuje bezpečnou volbu. Negativní postoj ke skotské nezávislosti má i zbytek Spojeného království. V červnu roku 2022 provedla agentura *TechneUK* výzkum ve zbylých regionech Británie, kde se respondentů dotazovali, zda by se Skotsko mělo stát

nezávislou zemí. Není žádným překvapením, že 69 % z nich hlasovalo proti skotské nezávislosti.



Graf 5 - Názor Spojeného království na skotskou nezávislost

Zdroj: What Scotland Thinks, 2022c

Proces a dopady Brexitu představují zkoušku pro centrální vládu a její decentralizované regiony. Mezi nejvýznamnější zdroje konfliktu mezi Westminsterem a Holyroodem (a ostatními vládami) během Brexitu můžeme zařadit postoj a přístup britské vlády k decentralizovaným vládám a repatriace pravomocí z EU⁵⁰. Z druhé kapitoly víme, že Spojené království zaujalo vůči svým decentralizovaným vládám poněkud tvrdý přístup, kdy se s nimi vůbec neradilo ohledně vyjednávání podmínek u dohod a nebralo v potaz individuální potřeby (jako např. zemědělství) určitých regionů (Bell, 2022). Negativní zkušenost z procesu Brexitu opět vyvolala otázku, kolik moci by skotské politické instituce měly mít. Je sice pravda, že skotská vláda a parlament získaly určité pravomoci z EU, ale centrální vláda si našla jiný způsob, jak je omezit, např. ve formě společného uspořádání (Common Frameworks) nebo UKIMA. Britští ministři také získali nové pravomoci, které jim umožňují jednat v oblastech politiky vyhrazených decentralizovaným vládám, jako je např. Fond prosperity Spojeného království, který dokáže tyto vlády zcela obejít. V post-brexitové éře Skotsko zažívá zpomalení po počátečním období rozšiřování autonomie a rostoucího ústavního uznání. Po této zkušenosti vyvstává otázka, jak dlouho dokáže devoluce plnit svou ústavní funkci zmírňování demokratického deficitu ve správě Skotska (McHarg, 2022).

⁵⁰ Jako např. politika hospodářské soutěže, státní podpora a obchod.

3.3 Ekonomická dimenze

Převážná část analýz zaměřená na ekonomiku Skotska během a po procesu Brexitu upozorňují na skutečnost, že tento region je dlouhodobě⁵¹ negativně postižen odchodem z EU v několika sektorech⁵², a především je čím dál tím zřetelnější, že obchodní dohody uzavřené Spojeným královstvím nedokážou nahradit ztrátu způsobenou vystoupením z jednotného trhu EU (The Scottish Government, 2021c). Mezi největší dopady Brexitu na skotskou ekonomiku můžeme zařadit:

- Zvýšení životních nákladů obyvatel
- Chybějící pracovní síla
- Export potravin
- Poškození malých a středně velikých podniků
- Úpadek ekonomiky

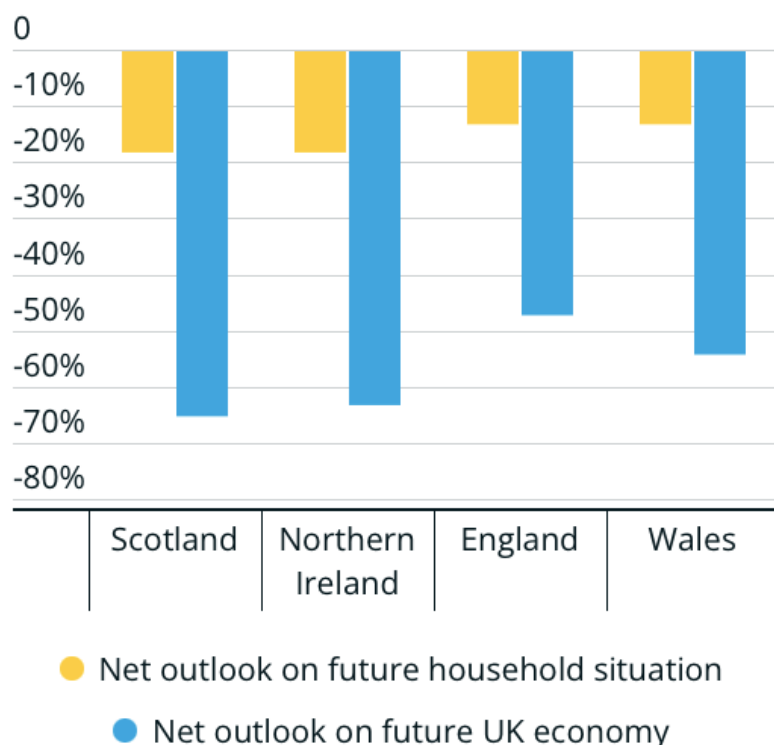
Bezprostředně po vyhlášení výsledků referenda z roku 2016 klesla hodnota libry o 12 %, což vedlo k inflaci kvůli vyšším cenám z dovezeného zboží. Spojené království má na rozdíl od Skotska zápornou obchodní bilanci zboží, z toho vyplývá, že export převažuje nad importem. To ve výsledku znamená, když zdraží dovoz, zdraží se i základní položky, jako jsou potraviny nebo textil. Pouze tato inflace zvýšila životní náklady ve Spojeném království o 870 liber za rok (SNP, 2022).

Brexit také výrazně poškodil ekonomický růst, který klesl z 2,4 % (2015) na 1,6 % (2019). Celkový pokles způsobený Brexitem, v rámci 15 let, je odhadovaný na 6,7 %. Průzkum *Which?* prokázal, že pouze 11 % Skotů věří, že ekonomika Spojeného království se zlepší během roku 2022, na rozdíl od 76 %, kteří si myslí, že dojde k ještě většímu zhoršení ekonomické situace. Skotové a Severo Irové mají oproti zbytku Spojeného království pesimistický pohled na budoucí ekonomické vyhlídky svého státu, jak vyplývá z obr. 4 (Amadeo, 2022; Garton-Crosbie, 2022). Této situaci nepomáhá ani prohlášení OECD, která uvedla, že v roce 2023 bude mít Spojené království nejpomalejší růst v G20, kromě Ruska, na které jsou uvaleny sankce kvůli válce na Ukrajině. Dále z prognózy OBR (Office for Budget Responsibility) vyplývá, že Brexit v dlouhodobém horizontu poškodí růst produktivity Spojeného království 2x více než pandemie COVID - 19 (McKee, 2022, 0:27-0:39).

⁵¹ I když, jak upozorňuje Douglas Fraser, skutečný ekonomický dopad bude zřetelný až za pár let (Fraser, 2021).

⁵² Jako jsou např. obchod, podnikání, vzdělávání, živobytí, zemědělství, bezpečnost, decentralizace a další.

Outlook on the future of the UK economy is more pessimistic in Scotland and Northern Ireland



Based on effective samples after weighting of 770 respondents in Scotland, 1,257 in England, 744 in Wales and 979 in Northern Ireland, after weighting the responses to be representative of the relevant adult populations. Net confidence is the proportion who think things will get better minus the proportion who think things will get worse.

Obrázek 4 - Budoucnost ekonomiky Spojeného království

Zdroj: Which?, 2021

Jak je zmíněno na začátku podkapitoly, tak Brexit má negativní dopad jak na malé a středně velké podniky⁵³, tak i exportéry potravin⁵⁴. Ministr obchodu Ivan McKee komentoval, že dopad nové obchodní dohody s EU pro skotský import a export spočívá ve větší administrativě a vyšších nákladech. Koncem přechodného období hlásilo 55 % vývozců vyšší náklady na dopravu, 42 % hlásilo vyšší náklady z důvodu byrokracie a 24 % hlásilo vyšší náklady kvůli zvláštním clům nebo daním. V roce 2019 skotský vývoz rostl, nyní z důvodu Brexitu obchod s EU klesl o 24 % (2021) ve srovnání s rokem

⁵³ V březnu 2018 se ve Skotsku vyskytovalo 343 535 malých a středně velkých podniků, které představovaly 99,3 % všech podniků v soukromém sektoru a 54,9 % zaměstnanosti v soukromém sektoru. Skotsko bylo také vysoce závislé na zdrojích lidského potenciálu EU a regionálním financování, které poskytovalo dostatečnou podporu zmíněným podnikům (Brown, Davies, Kalafsky, & Mawson, 2020, s. 657).

⁵⁴ K potravinám se váže nejvíce nových pravidel a administrativy, která dříve neexistovala.

2019. Paul McLennan dále upozorňuje, že odvětví potravin bylo touto skutečností poměrně zasaženo. Studie Johnstona Carmichaela a Food and Drink Federation z ledna roku 2022 zveřejnila, že mnoho skotských dodavatelů potravin plánuje snížit nebo kompletně zastavit vývoz do EU (The Scottish Parliament, 2022).

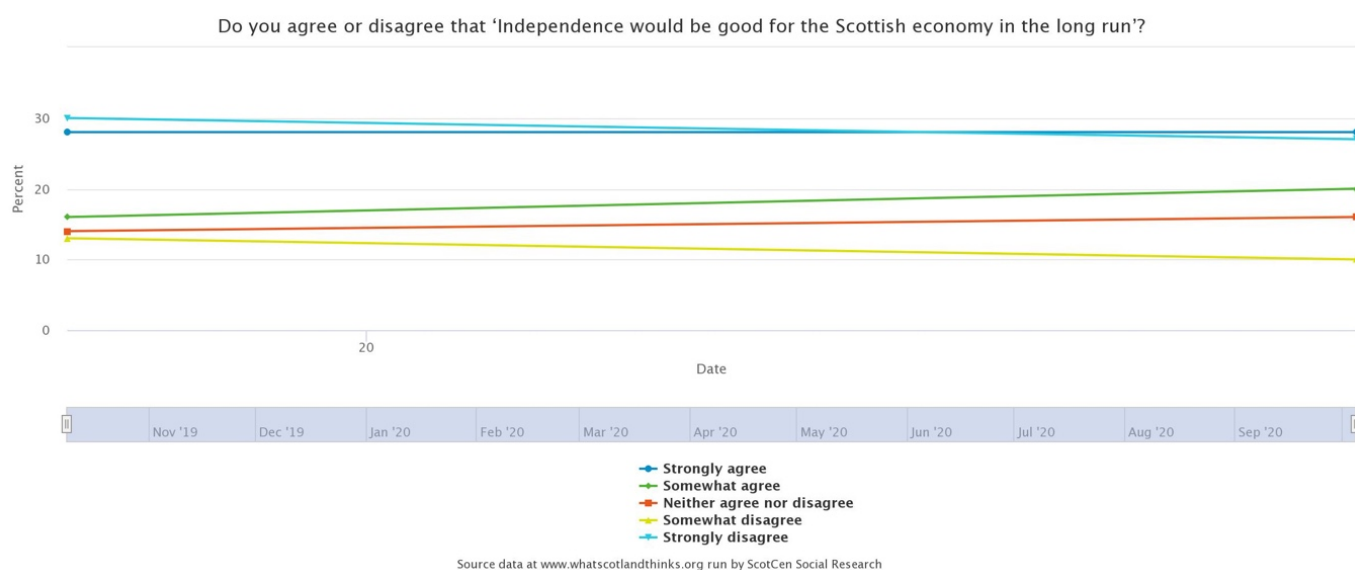
Sir Anton Muscatelli se k Brexitu a ke stavu skotské ekonomiky vyjádřil následovně: „Zasažení trhu a pokles obchodu byly nevyhnutelné, jelikož složité a velké partnerství EU a Spojeného království přineslo další náklady a třenice.“ V současné době nevidí žádné výhody odchodu z EU a koncept ‚globální Británie‘ nesplnil očekávání, která sliboval, poněvadž dosavadní uzavřené dohody o volném obchodu jsou akorát kopii smluv z EU (Fraser, 2021). Spojené království podepsalo, do této doby, smlouvu se 71 státy. Dohoda s Novým Zélandem a Austrálií způsobila vlnu pobouření ze strany Skotů, kteří upozorňují, že tato smlouva uškodí skotským farmářům a výrobcům potravin. Největší problém této dohody spočívá v množství importovaného masa (hovězího a jehněčího) do Spojeného království z Nového Zélandu. Skotští ministři upozorňovali na rozdíly v dohodě, kterou má Nový Zéland s EU, kdy do EU může být importováno pouze 3 333 tun masa oproti 12 000 tunám⁵⁵ do Spojeného království (Edgington, 2022; McCurdy, 2022).

Obchod a investice patřily mezi klíčové otázky při vyjednávání dohod o Brexitu. Jelikož si centrální vláda přála zpretrhat co nejvíce vazeb s EU, tak nepovolila jakékoliv výjimky pro Skotsko v oblasti celní unie a jednotného trhu. Nyní si tedy už nemohou užívat výhod spojených s těmito útvary, jako byly neexistující cla a žádné překážky na dovoz a vývoz (Kashif, 2022).

S ekonomickými dopady se dostává čím dál tím více do popředí debata o nezávislosti. Členové SNP nebo zastánci suverenity využívají negativa způsobená Brexitem k tomu, aby zdůraznili, že jako nezávislá země se Skotsko bude mít mnohem lépe, a především bude moci dosáhnout takové úrovně jakou mají další podobně malé státy, jako např.: Dánsko, Irsko, Belgie apod. Svůj argument nejčastěji podkládají i faktem, že Skotsko bylo donuceno odejít z EU a nemohou ani dosáhnout svého plného potenciálu z důvodu „špatného vedení Westminsteru“, jak řekla Ruth Maguire (Maguire, 2022).

⁵⁵ Tato suma se má navýšit během 15 let na 60 000 tun.

Nová vlna debaty o nezávislosti Skotska dostala do popředí rozhodující otázku z referenda v roce 2014. Dokáže se Skotsko vyrovnat s nezávislostí po ekonomické stránce? Průzkum veřejného mínění (graf 6) ukázal, že Skotové si v roce 2020 nebyli jistí, zda by nezávislost byla dlouhodobě výhodnou pro jejich ekonomiku - 28 % z nich odpovědělo, že s tímto výrokem silně souhlasí a 27 % z nich silně nesouhlasilo. Agentura *Ipsos* podnikla v srpnu roku 2022 další výzkum veřejného mínění, který potvrdil výsledky ankety z roku 2020, kdy 57 % tazatelů stále považuje vidinu získání nezávislosti za riskantní krok, který by se mohl odrazit na ekonomice a zaměstnanosti (Curtice, 2022).



Graf 6 - Nezávislost a dlouhodobé dopady na skotskou ekonomiku

Zdroj: What Scotland Thinks, 2020

Dalším významným faktorem v debatě o nezávislosti Skotska je také jeho srovnání s Brexitem neboli s jeho dopady. Převážná část studií je toho názoru, že nezávislost by zasáhla skotskou ekonomiku silněji než Brexit, s čímž nesouhlasí politici SNP. Akademici z London School of Economics (LSE) uvádějí, že vzhledem k obchodu se zbytkem Spojeného království by cena nezávislosti byla dvakrát ne-li třikrát větší než za Brexit. V této situaci by jim nepomohlo ani členství v EU, jelikož by nemuselo kompenzovat hraniční náklady způsobené získáním nezávislosti. Největší překážku by tedy představovaly bariéry, které by musely vzniknout mezi Skotskem a zbytkem Spojeného království po vstupu Skotska do EU (Pooran, 2021). Odhaduje se, že ekonomický dopad této obchodní hranice by byl mnohem větší, než jaký bude mezi Skotskem a EU. Pokud by se Skotsko stalo nezávislým státem, tak by kolem něj musela vzniknout nová mezinárodní hranice. Ta by zvýšila obchodní náklady se zbytkem

Spojeného království. Dostupné informace naznačují, že náklady na hranicích by se zvýšily i v případě že by Skotsko a zbytek Spojeného království udržely společný hospodářský trh, podobný jednotnému trhu EU (Sampson, 2022). Profesor Huang k této analýze ještě dodal, že z pohledu obchodu by nezávislost vytvořila ze Skotska mnohem chudší stát, a v této chvíli je pro ně výhodnější zůstat součástí Spojeného království (Huang, Sampson, & Schneider, 2021b).

Co by Skotsku mohlo pomoci k přesvědčení svých obyvatel o ekonomické připravenosti na získání nezávislosti, je poněkud překvapivě ropa v Severním moři. Po více než deseti letech mohou být vládní příjmy z těžby ropy a plynu na vyšší úrovni než v předchozích letech. V poslední době sice tržby prudce klesly z důvodu klesající produkce a relativně nízké ceny ropy. Změny ve fiskálním režimu⁵⁶ zároveň snížily vládní odběr každého vyrobeného barelu ropy a až donedávna se předpokládalo, že příjmy z ropy a plynu budou kolem miliardy liber ročně. Ovšem s příchodem války na Ukrajině a prudkého nárůstu cen energií nastal překvapivý obrat. Se stoupající cenou ropy⁵⁷ a plynu⁵⁸ vzrostly i tržby ze Severního moře z 500 milionů liber (2020/2021) na 3,2 miliardy liber (2021/2022) a předpokládá se, že v roce 2022/2023 může cena být okolo 7,8 bilionu liber. Stále však musíme mít na paměti, že tento příjem musíme řadit mezi krátkodobé, jelikož těžba ropy a plynu dosáhla vrcholu v roce 1999, zbývající zásoby jsou v přístupově náročnějších oblastech Severního moře a vlády (centrální, skotská) se zavázaly k přechodu od fosilních paliv k obnovitelným zdrojům energie s cílem dosáhnout nulových emisí uhlíku. Spoléhat se na vysoké příjmy z ropy tedy nemůže být dlouhodobou strategií pro financování nezávislého Skotska (McIntyre, & Roy, 2022).

⁵⁶ Fiskální režim určuje, jak jsou příjmy rozděleny mezi vládu a energetické firmy.

⁵⁷ Ceny vzrostly z 18,38 dolaru za barel (duben, 2021) na 117,25 dolaru (březen, 2022).

⁵⁸ Ve stejném období jako ropa vzrostla cena plynu z 0,55 libry za barel na 3,14 libry.

Závěr

Předmětem této bakalářské práce byla tzv. skotská otázka a posuny v jejím významu a řešení v souvislosti s odchodem Velké Británie z EU. Práce se primárně zaměřovala na Skotsko před, během a po Brexitu, kde byly popsány změny v její společnosti, konstituci, ekonomice a vztahu k EU. Cílem práce byla analýza ‚znovuotevření‘ otázky Skotska v kontextu Brexitu, kdy problematika byla zkoumána ve třech hlavních dimenzích: 1. identitárně-národní; 2. politické; 3. ekonomické.

Práce si kladla za cíl odpovědět na tyto tři výzkumné otázky: 1) *Jaký význam má Brexit v kontextu tzv. skotské otázky?*; 2) *Jak se tzv. skotská otázka projevila v rámci brexitových jednání?*; 3) *Jaké zásadní posuny můžeme identifikovat v rámci skotské otázky?*

První kapitola se zabývala významem skotské otázky a s termíny potřebnými k jejímu pochopení, jako např. secese, nacionalismus, ... Druhá část kapitoly je rozdělena na tři dimenze, ve kterých je uvedena situace Skotska před Brexitem, přesněji od druhé poloviny 20. století do referenda o setrvání v EU. V této kapitole je zmíněný i vztah Skotska s EU v již definovaném období.

Druhá kapitola byla rozdělena na tři dimenze: politicko-institucionální, ekonomicko-obchodní a evropskou. V prvních dvou dimenzích je shrnuto jednání o vystoupení z EU společně se smlouvami, které byly uzavřeny. Dále je zde analyzována role Skotska při jednáních a jeho snaha setrvat v EU. V poslední dimenzi jsem se zaměřila na vztah mezi EU a Skotskem. Jsou zde zmíněny výhody, které Skotsko mělo díky členství UK v EU, a jakou roli má EU co se týče regionů.

Třetí kapitola je opět rozdělena na tři dimenze, ve kterých jsem analyzovala posun ve skotské otázce. Dále jsem zde zmínila doposud známé dopady Brexitu na Spojené království a Skotsko. Velká část této kapitoly čerpala z názorů veřejného mínění skotského obyvatelstva.

První výzkumná otázka (*Jaký význam má Brexit v kontextu tzv. skotské otázky*) je řešena v první, ale částečně i ve druhé kapitole, kdy každá z nich přináší jiný náhled. V první kapitole je popsán vývoj skotské otázky v rámci třech vymezených dimenzí. Silná národní identita, nová forma skotského nacionalismu, devoluce a měnící se ekonomická a politická situace umožnily skotské vládě podat žádost na schválení referenda o nezávislosti. První pokus o získání nezávislosti skončil neúspěchem, ale jejich druhou šanci představoval právě Brexit. Brexit tvoří záminku pro znovuootevření skotské

otázky, protože jak řekla premiérka Sturgeonová po referendu v roce 2014, téma nezávislosti Skotska se otevře pouze a jenom za výjimečné situace. Druhá kapitola se zaměřuje na skutečnost, že Brexit „usnadnil“ argumentaci za nezávislost na demokratických základech, ale na druhou stranu ukázal i stinnou stránku při vyjednávání, kdy Skotsko bylo svědkem komplikovaného procesu vyjednávání dohod mezi EU a Spojeným královstvím.

Druhá výzkumná otázka (*Jak se tzv. skotská otázka projevila v rámci brexitových jednání?*) je adresována ve druhé kapitole, kde je ukázána snaha skotské vlády být aktivní součástí jednání s EU. To se Skotům bohužel nepovedlo, jelikož centrální vláda zaujala postoj, kdy devolvované vlády posunula do pozadí a nezajímala se o jejich národní zájmy. Ukázala se zde touha Skotska oddělit se a lišit se od zbytku Spojeného království, kdy se snažili přijít s řešením, aby mohli zůstat součástí EU. Jejich snahy jsou shrnuty ve dvou publikacích vydané skotskou vládou: *Scotland: A European Nation, Scotland's Place in Europe*. Ukázala se zde i síla skotského parlamentu, který si prosadil Scottish Continuity Act 2021, jež stanovuje, že skotské právo zůstane v souladu s budoucím právem EU i přes vystoupení Spojeného království z EU.

Na třetí výzkumnou otázku (*Jaké zásadní posuny můžeme identifikovat v rámci skotské otázky?*) nalezneme odpověď ve třetí kapitole, ze které vyplývá, že národní identita se v průběhu Brexitu nezměnila. Podpora nového referenda o nezávislost Skotska však poklesla v porovnání s obdobím z roku 2016. Poněkud překvapivým zjištěním je, že pokud by v současné době došlo k vypsání nového referenda, tak by si Skotové nezvolili nezávislost, o kterou usilují. Toto rozhodnutí obyvatel Skotska je ovlivněno průběhem vyjednávání o vystoupení z EU, pandemií COVID-19 a současnou mezinárodní i domácí situací. I když z dalších výzkumů vyplývá, že Skotové pořád touží po nezávislosti, tak v nynější situaci to pro ně představuje až příliš riskantní rozhodnutí. Na politické úrovni můžeme identifikovat ještě větší napětí mezi centrální a skotskou vládou kvůli odlišnému interpretování devoluce a nerespektování národních zájmů regionů. Síla a postavení SNP se také za dobu Brexitu nezměnilo, což můžeme vyvodit z květnových voleb do parlamentu v roce 2021, kdy je vláda sestavena ze stran podporujících nezávislé Skotsko. V ekonomické dimenzi také můžeme zaznamenat posuny, kdy i přes znehodnocení důležitosti ropných zdrojů si Skotsko našlo možný způsob, jak být ekonomicky nezávislé.

Brexit je politickým fenoménem 21. století, kdy poprvé dochází k vystoupení členského státu z Evropské unie. Pro proevropské Skoty byly výsledky hlasování odchodu z EU nepřijatelné a po celou dobu procesu Brexitu se snažili odpoutat od

Spojeného království, ovšem bez úspěchu. Skotsko se i nadále snaží stát nezávislým státem a má téměř všechny prostředky, aby se tak stalo. Zde se však nabízí otázka, zda údělem dnešních národů je osamostatnit se od mateřského státu a založit tak vlastní stát. Skotsko je součástí Spojeného království již 315 let a proces získání nezávislosti bude náročný, avšak ne nemožný. Podle mnoha odborníků je nezávislé Skotsko nevyhnutelné a je to pouze otázka času, než se tak stane. Je však otázkou, zda vznikem skotského státu bude vyřešena skotská otázka. Jak upozorňoval James Mitchell (2014, s. 16) kdykoliv se někdo přiblíží k nalezení řešení skotské otázky, tak ji Skotové změní, a především má tato otázka mnoho součástí a je ovlivňována faktory, které ve většině případů nejsou v rámci kompetence moci skotské vlády. Odpověď na skotskou otázku neexistuje, existuje pouze série vhodných odpovědí, které jsou však aplikovatelné pouze v určité době.

Seznam použité literatury a pramenů

- Akbaba, S. (2020). Re-locating identity politics in the UK in a post-Brexit Era: The Scottish, Northern Irish, And Welsh National Backlash. *OPUS-International Journal of Society Researches*, 15 (24), 2957-2981. doi.org/10.26466/opus.640273
- Amadeo, K. (2022, 24. leden). *What Was Brexit, and How Did It Impact the UK, the EU, and the US?* Dostupné z <https://www.thebalancemoney.com/brexit-consequences-4062999#toc-how-did-brexit-impact-the-uk>
- Ares, E., Jozepa, I., Fella, S., Ferguson, D., Kennes, S. & Webb, D. (2020, 30. prosinec). *The UK-EU Trade and Cooperation Agreement: summary and implementation*. Dostupné z <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9106/CBP-9106.pdf>
- Ariely, G. (2012). Globalisation and the decline of national identity? An exploration across sixty-three countries, *Nations and Nationalism*, 18 (3), 461-482. doi.org/10.1111/j.1469-8129.2011.00532.x
- Bartkus, V. O. (1999). *The Dynamics of Secession*. Cambridge: Cambridge University Press
- BBC. (2012, 15. říjen). *Scottish independence: Cameron and Salmond strike referendum deal*. Dostupné z <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-19942638>
- BBC. (2016, 24. červen). *Brexit vote: Nicola Sturgeon statement in full*. Dostupné z <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-36620375>
- BBC. (2019, 24. květen). *Theresa May resigns over Brexit: What happened?* Dostupné z <https://www.bbc.com/news/uk-politics-48379730>
- BBC. (2021, 8. června). *EU referendum: The result in maps and charts*. Dostupné z <https://www.bbc.com/news/uk-politics-36616028>
- Bell, D. NF. (2014). Scotland and small country independence: the assessment. *Oxford Review of Economic Policy*, 30 (2), 189-207. Dostupné z <https://www.jstor.org/stable/43664602>
- Bell, D. NF. (2022, 1. únor). *What is devolution, how is it changing and where might it go next?* Dostupné z <https://www.economicsobservatory.com/what-is-devolution-how-is-it-changing-and-where-might-it-go-next>
- Beneš, V. & Císař, O. (2019). Výzkumný rámec a jeho prvky. In V. Beneš & P. Drulák (Eds.), *Metodologie výzkumu politiky* (s. 41-81). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Bevington, M. (2021, 20. leden). *What does the Brexit deal mean?* Dostupné z <https://ukandeu.ac.uk/explainers/what-does-the-brexit-deal-mean/>

Birrell, D., & Gray, A. (2017). Devolution: The Social, Political and Policy Implications of Brexit for Scotland, Wales and Northern Ireland. *Journal of Social Policy*, 46 (4), 765-782. doi.org/10.1017/S0047279417000393

Black, J. (2012, 28. prosinec). 'Britain would be better off leaving Europe': Thatcher rival Jacques 'Up Yours Delors' makes massive euro u-turn (and it's only 22-years too late). Dostupné z <https://www.dailymail.co.uk/news/article-2254299/Thatcher-rival-Jacques-Up-Yours-Delors-makes-massive-euro-u-turn-22-years-late.html>

Brotman, A. (2020, 30. března). *Opinion – Brexit and Its Many Identities in the UK*. Dostupné z <https://www.e-ir.info/2020/03/30/opinion-brexit-and-its-many-identities-in-the-uk/>

Brown, R., Davies, L., Kalafsky, R. V. & Mawson, S. (2020). Shocks, uncertainty and regional resilience: The case of Brexit and Scottish SMEs. *Local Economy*, 35 (7), 655-675. doi.org/10.1177/0269094220979261

Bulmer, S., & Bruch, M. (2002). British devolution and European policy-making: a step-change towards multi-level governance? *Politique européenne*, 6, 114-135. doi.org/10.3917/poeu.006.0114

Cabinet Office. (2019, 8. květen). *Guidance: Devolution of powers to Scotland, Wales and Northern Ireland*. Dostupné z <https://www.gov.uk/guidance/devolution-of-powers-to-scotland-wales-and-northern-ireland#joint-ministerial-committee>

Cambridge Dictionary. (2022). *Brexit*. Dostupné z <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/brexit?q=Brexit>

Cameron, D. (2013, 23. leden). *EU speech at Bloomberg*. Dostupné z <https://www.gov.uk/government/speeches/eu-speech-at-bloomberg>

Cameron, F. (2022, 24. leden). *Scotland must lead in confronting its imperial past*. Dostupné z <https://sceptical.scot/2022/01/scotland-must-lead-in-confronting-its-imperial-past/>

Cliffe, J. (2021, 20. srpen). *The rupture between Margaret Thatcher and Jacques Delors lives on in Brexit*. Dostupné z <https://www.newstatesman.com/politics/uk-politics/2021/01/rupture-between-margaret-thatcher-and-jacques-delors-lives-brexit>

Consilium. (2022, 5. prosinec). *Timeline - The EU-UK withdrawal agreement*. Dostupné z <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-relations-with-the-united-kingdom/the-eu-uk-withdrawal-agreement/timeline-eu-uk-withdrawal-agreement/>

Craig, P. (2017). The Process: Brexit and the Anatomy of Article 50. In F. Fabbrini (Ed.), *The Law & Politics of Brexit* (s. 86-112). New York: Oxford University Press

Curtice, J. (2022, 17. říjen). Attitudes towards the Economics of Independence – An Update. Dostupné z <https://whatscotlandthinks.org/2022/10/attitudes-towards-the-economics-of-independence-an-update/>

Curtice, J. & Montagu, I. (2020, listopad). *Is Brexit fuelling support for independence?* Dostupné z <https://whatscotlandthinks.org/wp-content/uploads/2020/11/SSA-2019-Scotland-paper-v5.pdf>

Czapiewski, T. (2016). The Political Myth of Margaret Thatcher in Scotland. *Polish Political Science Yearbook*, 45, 85-98. doi.org/10.15804/ppsy2016007

Demiaux, M. P. & Wenmoth, R. (2020, 12. březen). *Scottish and European identities: is a marriage possible?* Dostupné z <https://www.thenewfederalist.eu/scottish-and-european-identities-is-a-marriage-possible?lang=fr>

Douglas-Scott, S. (2017). Brexit and the Scottish Question. In F. Fabbrini (Ed.), *The Law & Politics of Brexit* (s. 166-194). New York: Oxford University Press

Edgington, T. (2022, 20. září). *Brexit: What trade deals has the UK done so far?* Dostupné z <https://www.bbc.com/news/uk-47213842>

Esman, M. J. (1977). Perspectives on Ethnic Conflict in Industrialized Societies. In M. J. Esman (Ed.), *Ethnic Conflict in the Western World* (s. 371-390). Londýn: Cornell University Press.

Finlay, R. (2022). *Scottish Nationalism: History, Ideology and the Question of Independence*. Londýn: Bloomsbury Academic.

Fletcher, M. & Zahn, R.(2020). Brexit, the UK and Scotland: the story so far. A constitutional drama in four acts. In R. Gunson & G. Hassan (Eds.), *Scotland, the UK and Brexit: A Guide to the Future* (s. 113-139). Edinburgh: Luath Press Limited

Foley, J. (2022). Europeanisation, Devolution and Popular Sovereignty: On the Politics of State Transformation in Scottish Nationalism. *Critical Sociology*, 48 (3), 437-458. doi.org/10.1177/089692052

Fraser, D. (2021, 21. prosinec). *Brexit: The economic impact a year on*. Dostupné z <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-business-59741804>

Garton-Crosbie, A. (2022, 16. březen). *Brexit: Scots worry about impact more than English*. Dostupné z <https://www.thenational.scot/news/19998566.brexit-scots-worry-impact-english/>

Gerring, J. (2007). The Case Study: what it is and what it does. In C. Boix & S. C. Stokes (Eds.), *The Oxford Handbook of Comparative Politics* (s. 90-120). New York: Oxford University Press.

Ghezzi, G. L. (2017). *Scottish devolution and independence: from the Scottish covenant to Brexit (1949-2016)* (Diplomová práce). Dostupné z https://www.academia.edu/35821748/Scottish_Devolution_and_Independence_From_the_Scottish_Covenant_to_Brexit_1949_2016_

Gill, N. & Rodríguez-Pose, A. (2003). The global trend towards devolution and its implications. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 21, 333-351. doi.org/10.1068/c0235

Glen, C. M. (2015). Nationalism, Identity and Scotland's Referendum. *Contemporary European Studies*, 1, 5-19 Dostupné z <http://www.ces.upol.cz/volume-1-2015/>

Goradia, P. (2021, 31. květen). *Scottish question*. Dostupné z <https://www.thestatesman.com/opinion/scottish-question-1502970058.html>

Gunson, R. & Hassa, G. (2020). Scotland, the UK and Brexit: an introduction. In R. Gunson & G. Hassan (Eds.), *Scotland, the UK and Brexit: A Guide to the Future* (s. 14-33). Edinburgh: Luath Press Limited

Heale, B. & Twycross, A. (2018). What is a case study? *Evidence Based Nursing*, 21 (1), 7-8. doi.org/10.1136/eb-2017-102845

Heath, A., & Richards, L. (2019, 31. leden). *Brexit and public opinion: national identity and Brexit preferences*. Dostupné z <https://ukandeu.ac.uk/brexit-and-public-opinion-national-identity-and-brexit-preferences/>

Hendry, D. (2021, 24. prosinec). *Brexit has already cost Scotland's economy £3.94billion, we deserve better - Drew Hendry MP*. Dostupné z <https://www.scotsman.com/news/opinion/columnists/brexit-has-already-cost-scotlands-economy-ps394bn-drew-hendry-mp-3503272>

Horsley, T. (2022, 10. říjen). *Reshaping devolution: the United Kingdom Internal Market Act 2020*. Dostupné z <https://ukandeu.ac.uk/reshaping-devolution-the-united-kingdom-internal-market-act-2020/>

Huang, H., Sampson, T. & Schneider, P. (2021a). *Disunited Kingdom? Brexit, Trade and Scottish Independence*. Londýn: The London School of Economics and Political Science

Huang, H., Sampson, T. & Schneider, P. (2021b, 3. únor). *Disunited Kingdom? Brexit, trade and Scottish independence*. Dostupné z <https://cepr.org/voxeu/columns/disunited-kingdom-brexit-trade-and-scottish-independence>

Hughes, K. (2021, 16. červen). *Scotland's European Relations: Where Next?* Dostupné z <https://euromovescotland.org.uk/wp2/wp-content/uploads/2021/07/Final-pdf-Scotland-Europe-Paper-15-6-21-kh.pdf>

Hunt, J., Keating, M., McGowan, L. & Minto, R. (2016). A Changing UK in a Changing Europe: The UK State between European Union and Devolution. *The Political Quarterly*, 87 (2), 179-186. doi.org/10.1111/1467-923X.12260

Ichijo, A. (2004). *Scottish Nationalism and the Idea of Europe: Concepts of Europe and the Nation*. Londýn: Routledge.

Jackson, B. (2014). The Political Thought of Scottish Nationalism. *The Political Quarterly*, 85 (1), 50-56. doi.org/10.1111/j.1467-923X.2014.12058.x

Jeffery, C., & Wincott, D. (2006). Devolution in the United Kingdom: Statehood and Citizenship in Transition. *Publius: The Journal of Federalism*, 36 (1), 3-18. doi.org/10.1093/publius/pjj014

Jeffery, C., Henderson, A., Scully, R., Wincott, D., & Jones, R. W. (2015, 20. květen). *Does the EU divide England and Scotland?* Dostupné z <https://ukandeu.ac.uk/does-the-eu-divide-england-and-scotland/>

Jones, E. (2020). The Negotiations. In F. Fabbrini (Ed.), *The Law & Politics of Brexit II: The Withdrawal Agreement* (s. 37-65). New York: Oxford University Press

Kashif, N. (2022, 5. červenec). *The UK and Brexit: The picture today*. Dostupné z <https://www.thenewfederalist.eu/the-uk-and-brexit-the-picture-today?lang=fr>

Keating, M. (2017). *Debating Scotland: Issues of Independence and Union in the 2014 Referendum*. New York: Oxford University Press.

Keating, M. (2018). Brexit and Scotland. In P. Diamond, P. Nedergaard & B. Rosamond (Eds.), *The Routledge Handbook of the Politics of Brexit* (s. 40-48). New York: Routledge.

Keating, M. (2022, 5. leden). *Common Frameworks after Brexit*. Dostupné z <https://www.parliament.scot/chamber-and-committees/committees/current-and-previous-committees/session-6-constitution-europe-external-affairs-and-culture-committee/correspondence/2022/common-frameworks-after-brexit>

Keating, M. (Ed.). (2020). *The Oxford Handbook of Scottish Politics*. New York: Oxford University Press.

Keating, M. & McCrone, D. (2021). Questions of Sovereignty: Redefining Politics in Scotland? *The Political Quarterly*, 92 (1), 14-22. doi.org/10.1111/1467-923X.12958

Keating, M., McEwen, N. & Harvey, M. (2014). *The Role of Small States in the European Union: lessons for Scotland*. Dostupné z https://www.centreonconstitutionalchange.ac.uk/sites/default/files/migrated/papers/The%20Role%20of%20Small%20States%20in%20the%20European%20Union_SP%20Submission.pdf

Kovář, M. (2020). *Brexit: Drama psané přes průliv*. Praha: Havlíček Brain Team

Mackenzie, W. J. M. (1978). *Political Identity*. Manchester: Manchester University Press.

Maguire, R. (2022, 22. červen). *Westminster mismanagement holding back Scotland's economic potential*. Dostupné z <https://ruthmaguire.scot/2022/06/22/westminster-mismanagement-holding-back-scotlands-economic-potential/>

McCall, C. (2020, 27. září). *Call for Scottish independence debate to be more 'respectful' as Nicola Sturgeon hits out at 'keyboard warriors'*. Dostupné z <https://www.dailyrecord.co.uk/news/politics/call-scottish-independence-debate-more-22749581>

McCrone, D. (2001). *Understanding Scotland: The Sociology of a Nation* (2. vydání). Londýn: Routledge.

McCurdy, R. (2022, 21. srpen). *Trade agreement with New Zealand damaging to Scottish farmers, say ministers*. Dostupné z <https://www.scotsman.com/country-and-farming/trade-agreement-with-new-zealand-damaging-to-scottish-farmers-say-ministers-3813422>

McEwen, N. (2018). Brexit and Scotland: between two unions. *British Politics*, 13 (1), 65-78. doi.org/10.1057/s41293-017-0066-4

McEwen, N. (2020, 25. červen). *Brexit negotiations: the devolution dimension*. Dostupné z <https://ukandeu.ac.uk/brexit-negotiations-the-devolution-dimension/>

McEwen, N. & Murphy, M.C. (2022). Brexit and the union: Territorial voice, exit and re-entry strategies in Scotland and Northern Ireland after EU exit. *International Political Science Review*, 43 (3), 374-389. doi.org/10.1177/0192512121990543

McIntyre, S. & Roy, G. (2022, 15. září). *Higher North Sea revenues: what impact on Scotland's independence debate?* Dostupné z <https://www.economicsobservatory.com/higher-north-sea-revenues-what-impact-on-scotlands-independence-debate>

McKee, I. [skotský ministr]. (2022, 22. červen). *Impact of Brexit on Scotland's Economy* [videosoubor]. Dostupné z https://www.youtube.com/watch?v=DkpCt08zgII&feature=emb_title

McHarg, A. (2022, 23. květen). *Devolution: A view from Scotland*. Dostupné z <https://constitutionallawmatters.org/2022/05/devolution-a-view-from-scotland/>

Mitchell, J. (2014). *The Scottish Question*. New York: Oxford University Press.

Moreno, L. (2006). Scotland, Catalonia, Europeanization and the „Moreno Question“. *Scottish Affairs*, 54 (1), 1-21. doi.org/10.3366/scot.2006.0002

Mueller, B. & Robins, P. (2021, 8. listopad). *What Is Brexit? And How Is It Going?* Dostupné z <https://www.nytimes.com/article/brexit-uk-eu-explained.html>

Mullen, T. (2019). Brexit and the Territorial Governance of the United Kingdom. *Contemporary Social Science*, 14 (2), 276–293. doi.org/10.1080/21582041.2018.1563802

Nairn, T. (1997). *Faces of Nationalism: Janus Revisited*. Londýn: Verso.

Pooran, N. (2021, 3. únor). *Independence would hit Scottish economy harder than Brexit, say researchers*. Dostupné z <https://www.scotsman.com/news/politics/independence-would-hit-scottish-economy-harder-brexit-say-researchers-3121824>

Reitan, E. A. (2003). *The Thatcher Revolution: Margaret Thatcher, John Major, Tony Blair, and the Transformation of Modern Britain, 1979-2001*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

Rosůlek, P. (2014). *Politický secesionismus & Etické teorie: Allen Buchanan a jeho kritici*. Praha: Barrister & Principal.

Sablik, T. (2015). The Secession Question. *Econ Focus*, 19 (1), 12-16. Dostupné z https://www.richmondfed.org/-/media/RichmondFedOrg/publications/research/econ_focus/2015/q1/pdf/full_issue.pdf

Sampson, T. (2022, 18. únor). *How might Scottish independence affect the costs international trade?* Dostupné z <https://www.economicsobservatory.com/how-might-scottish-independence-affect-the-costs-of-international-trade>

Scottish Parliament. (2022). *UK Withdrawal from the European Union (Legal Continuity) (Scotland) Bill*. Dostupné z <https://www.parliament.scot/bills-and-laws/bills/uk-withdrawal-from-the-european-union-legal-continuity-scotland-bill>

Smith, A. (2020, 7. září). *How do English and Welsh people feel about Scotland leaving the UK?* Dostupné z <https://yougov.co.uk/topics/politics/articles-reports/2020/09/07/how-do-english-and-welsh-people-feel-about-scotland>

Smith, A. D. (1991). *National Identity*. Londýn: Penguin Books.

SNP. (2015a, 25. listopad). *What powers did the Scotland Act 2016 devolve to the Scottish Parliament?* Dostupné z <https://www.snp.org/policies/pb-what-powers-does-the-scotland-act-2016-devolve/>

SNP. (2015b, 25. listopad). *What are the powers of the Scottish Parliament?* Dostupné z <https://www.snp.org/policies/pb-what-are-the-powers-of-the-scottish-parliament/>

SNP. (2022, 29. červenec). *How Brexit damages business and livelihoods*. Dostupné z <https://www.snp.org/how-brexit-damages-businesses-and-livelihoods/>

Statista. (2022). Statistická data vyhledána 6. 10. 2022. Dostupné z <https://www.statista.com/statistics/987347/brexit-opinion-poll/>

Strachan, R. (2021, 7. duben). *Has the time come for Scottish independence?* Dostupné z <https://www.investmentmonitor.ai/uk/time-come-scottish-independence>

The Constitution Society. *Devolution*. Dostupné z <https://consoc.org.uk/the-constitution-explained/devolution/>

The Electoral Commission. (2019). Statistická data vyhledána 23. 3. 2022. Dostupné z <https://www.electoralcommission.org.uk/who-we-are-and-what-we-do/elections-and-referendums/past-elections-and-referendums/eu-referendum/results-and-turnout-eu-referendum>

The Scottish Government. (2013, 26. listopad). *Scotland's Future*. Dostupné z <https://www.gov.scot/publications/scotlands-future/pages/15/>

The Scottish Government. (2016a). *Scotland: A European Nation*. Edinburgh: The Scottish Government.

The Scottish Government. (2016b). *Scotland's Place in Europe*. Edinburgh: The Scottish Government

The Scottish Government. (2019). *Scotland's Right to Choose: Putting Scotland's Future in Scotland's Hands*. Edinburgh: The Scottish Government

The Scottish Government. (2021a). *Steadfastly European: Scotland's Past, Present and Future*. Edinburgh: The Scottish Government.

The Scottish Government. (2021b). *After Brexit: The UK Internal Market Act & Devolution*. Edinburgh: The Scottish Government.

The Scottish Government. (2021c, 24. červen). *Damaging legacy of Brexit*. Dostupné z <https://www.gov.scot/news/damaging-legacy-of-brexit/>

The Scottish Parliament. (2021). *UK Withdrawal from the European Union (Continuity) (Scotland) Bill [2020]*. Dostupné z <https://www.parliament.scot/bills-and-laws/bills/uk-withdrawal-from-the-european-union-continuity-scotland-bill-2020>

The Scottish Parliament. (2022, 23. únor). *Meeting of the Parliament (Hybrid)*. Dostupné z https://archive2021.parliament.scot/parliamentarybusiness/report.aspx?r=13593&mode=html#iob_123375

The Scottish Parliament. *The Scotland Act*. Dostupné z <https://archive2021.parliament.scot/visitandlearn/Education/21139.aspx>

The UK Parliament. (2020, 14. září). *United Kingdom Internal Market Bill 2019-21*. Dostupné z <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9003/CBP-9003.pdf>

The UK Parliament. *Devolution*. Dostupné z <https://www.parliament.uk/site-information/glossary/devolution/>

UKANDEU. (2020a, 24. září). *Does the Scottish parliament get a say on the Brexit deal?* Dostupné z <https://ukandeu.ac.uk/the-facts/does-the-scottish-parliament-get-a-say-on-the-brexit-deal/>

UKANDEU. (2020b, 24. září). *What are competences?* Dostupné z <https://ukandeu.ac.uk/the-facts/what-are-competences/>

UKANDEU. (2021, 21. červenec). *What is the Trade and Cooperation Agreement?* Dostupné z <https://ukandeu.ac.uk/the-facts/what-is-the-trade-and-cooperation-agreement/>

Wagana, D. M., Iravo, M. A., & Nzulwa, J. D. (2015). Analysis of the relationship between devolved governance, political decentralization, and service delivery: A critical review of literature. *European Scientific Journal*, 11 (31), 457-472. Dostupné z [http://ir.jkuat.ac.ke/bitstream/handle/123456789/3297/POLITICAL DECENTRALIZATION AND SERVICE DELIVERY PUBLICATION-NOV 2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://ir.jkuat.ac.ke/bitstream/handle/123456789/3297/POLITICAL%20DECENTRALIZATION%20AND%20SERVICE%20DELIVERY%20PUBLICATION-NOV2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Ward, L. (2017). Thomas Hobbes and John Locke on a Liberal Right of Secession. *Political Research Quarterly*, 70(4), 876-888. doi.org/10.1177/1065912917717818

What Scotland Thinks. (2020). Statistická data vyhledána 6. 10. 2022. Dostupné z <https://whatscotlandthinks.org/questions/do-you-agree-or-disagree-that-independence-would-be-good-for-the-scottish-econo/>

What Scotland Thinks. (2021). Statistická data vyhledána 6. 10. 2022. Dostupné z <https://whatscotlandthinks.org/questions/how-should-scotland-be-governed-five-response-categories-collapsed-to-three/?removed#>

What Scotland Thinks. (2022a). Statistická data vyhledána 6. 10. 2022. Dostupné z <https://whatscotlandthinks.org/questions/where-on-this-scale-would-you-place-your-identity/?removed>

What Scotland Thinks. (2022b). Statistická data vyhledána 6. 10. 2022. Dostupné z <https://whatscotlandthinks.org/questions/how-would-you-vote-in-the-in-a-scottish-independence-referendum-if-held-now-ask/?removed#>

What Scotland Thinks. (2022c). Statistická data vyhledána 6. 10. 2022. Dostupné z https://whatscotlandthinks.org/gb_questions/should-scotland-be-an-independent-country-uk-views/#

Which? (2021). *Consumers in Scotland 2021: Consumer Insight Report 2021 Scotland*. Dostupné z <https://consumerinsight.which.co.uk/reports/consumer-insight-report-2021-scotland#foreword>

Young, R. (2013, 5. prosinec). *The road to secession: Estimating the costs of independence in advanced industrial states*. Dostupné z <https://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2013/12/05/the-road-to-secession-estimating-the-costs-of-independence-in-advanced-industrial-states/>

Zuleeg, F. (2019, 18. červen). *The EU's Scottish question*. Dostupné z <https://www.epc.eu/content/PDF/2019/EUScottishquestion.pdf>

Seznam grafů a obrázků

GRAF 1 - HODNOCENÍ ROZHODNUTÍ SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ ODEJÍT Z EU	33
GRAF 2 - MORENOVA OTÁZKA	34
GRAF 3 - NÁZOR NA ZÍSKÁNÍ NEZÁVISLOSTI	35
GRAF 4 - JAK BY MĚLO BÝT SKOTSKO SPRAVOVÁNO	36
GRAF 5 - NÁZOR SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ NA SKOTSKOU NEZÁVISLOST	37
GRAF 6 - NEZÁVISLOST A DLOUHODOBÉ DOPADY NA SKOTSKOU EKONOMIKU	41
OBRÁZEK 1 - VÝSLEDKY REFEREND Z LET 1975 A 2016.....	21
OBRÁZEK 2 - NÁRODNÍ IDENTITY A JEJICH HLASOVÁNÍ V REFERENDU Z ROKU 2016	32
OBRÁZEK 3 - NÁZOR VELŠANŮ A ANGLIČANŮ NA SITUACI VE SKOTSKU.....	34
OBRÁZEK 4 - BUDOUCNOST EKONOMIKY SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ.....	39

Abstrakt

Jedním z nezamýšlených důsledků hlasování o Brexitu, které proběhlo 23. 6. 2016, bylo znovuotevření otázky územní celistvosti Spojeného království. Většina pozornosti se přirozeně soustředila na Severní Irsko, vzhledem k historickému kontextu a výzvě, kterou by tvrdá hranice představovala pro mírový proces. Méně pozornosti bylo věnováno situaci ve Skotsku, přestože hlasovalo důrazně proti vystoupení z EU: 62 % skotských voličů hlasovalo pro setrvání, zatímco pouze 38 % hlasovalo pro odchod – což je vyšší počet zbývajících hlasů než v Severním Irsku. Předmětem práce je tzv. skotská otázka a posuny v jejím významu a řešení v souvislosti s odchodem Velké Británie z EU. Práce si klade za cíl zanalyzovat ‚znovuotevření‘ otázky Skotska v kontextu Brexitu pomocí třech hlavních dimenzí: 1. identitárně-národní; 2. politické; 3. ekonomické. Brexit je politickým fenoménem 21. století, kdy poprvé dochází k vystoupení členského státu z Evropské unie. Pro proevropské Skoty byly výsledky hlasování odchodu z EU nepřijatelné a po celou dobu procesu Brexitu se snažili odpoutat od Spojeného království, ovšem bez úspěchu. Skotsko se i nadále snaží stát nezávislým státem a má téměř všechny prostředky, aby se tak stalo. Podle mnoha odborníků je nezávislé Skotsko nevyhnutelné a je to pouze otázka času, než se tak stane. Nyní po více než třech stoletích se zdá, že se Spojené království blíží k rozpadu. Skotská touha odpojit se od Velké Británie se těší podpoře téměř poloviny své populace, a i přes neúspěch referenda o nezávislost z roku 2014 a překážky, které přinesl Brexit, myšlenka na nezávislost nezmizela. V cestě vyhlášení dalšího referenda stojí nejen dozvuky pandemické krize, ale i sám premiér Boris Johnson, který se několikrát veřejně vyjádřil k otázce skotské nezávislosti.

Klíčová slova: Brexit, skotská otázka, Spojené království, Skotsko, EU, decentralizace

Abstract

One of the unintended consequences of the Brexit vote that took place on 23/06/2016 was to reopen the question of the territorial integrity of the United Kingdom. Most of the attention has naturally focused on Northern Ireland, given the historical context and the challenge a hard border would pose to the peace process. Less attention was paid to the situation in Scotland, despite voting strongly against leaving the EU: 62% of Scottish voters voted to remain, while only 38% voted to leave – a higher number of Remain votes than in Northern Ireland. The subject of the thesis is the so-called Scottish question and shifts in its meaning and solutions in connection with the departure of Great Britain from the EU. The thesis aims to analyze the 'reopening' of the question of Scotland in the context of Brexit using three main dimensions: 1. identitarian-national; 2. political; 3. economic. Brexit is a political phenomenon of the 21st century, when a member state withdraws from the European Union for the first time. For the pro-European Scots, the results of the vote to leave the EU were unacceptable and throughout the Brexit process they tried to detach themselves from the United Kingdom, but without success. Scotland continues to seek to become an independent state and has almost all the means to do so. According to many experts, an independent Scotland is inevitable, and it is only a matter of time before it happens. Now more than three centuries later, the United Kingdom appears to be on the verge of disintegration. Scotland's desire to secede from the UK enjoys the support of nearly half its population, and despite the failure of the 2014 independence referendum and the setbacks brought by Brexit, the idea of independence has not gone away. Not only the reverberations of the pandemic crisis stand in the way of the announcement of another referendum, but also Prime Minister Boris Johnson himself, who has publicly commented on the issue of Scottish independence several times.

Key words: Brexit, Scottish question, United Kingdom, Scotland, EU, decentralization